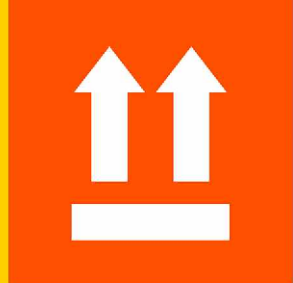
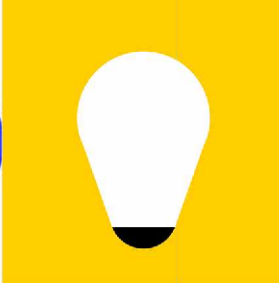
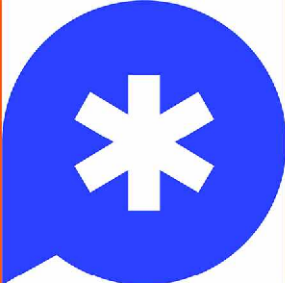

SMK

Eimantė Šakalinė, Ilma Ruškienė,
Živilė Jucevičienė

JAUNŲ ŽMONIŲ ĮSITRAUKIMAS Į PILIEČIŲ DALYVAVIMO VEIKLAS KLAIPĖDOS MIESTE

Mokslo studija

2022 m., Klaipėda

EIMANTĖ ŠAKALINĖ, ILMA RUŠKIENĖ, ŽIVILĖ JUCEVIČIENĖ

**JAUNŲ ŽMONIŲ ĮSITRAUKIMAS Į PILIEČIŲ
DALYVAVIMO VEIKLAS KLAIPĖDOS MIESTE**

MOKSLO STUDIJA

2022 m., Klaipėda

Recenzavo

dr. Aleksandra Batuchina (Klaipėdos universitetas)

dr. Dalia Perkumienė (Kazimiero Simonavičiaus universitetas)

Leidinyi apsvartytas Socialinių mokslų kolegijos Akademinės tarybos posėdyje ir rekomenduotas spaudai (2022-12-08 protokolo Nr. 3)

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

ISBN 978-9955-648-77-2

© Eimantė Šakalinė, autorė, 2022
© Ilma Ruškienė, autorė, 2022
© Živilė Jucevičienė, autorė, 2022
© Socialinių mokslų kolegija, 2022

TURINYS

ĮVADAS	4
1. PILIEČIŲ DALYVAVIMO SVARBA SOCIALINIAME KONTEKSTE	7
1.1. Piliečių dalyvavimo samprata ir raida	7
1.2. Piliečių dalyvavimo integracijos patirtys nacionaliniame ir tarptautiniame kontekstuose	10
1.3. Piliečių dalyvavimo būdai	18
2. TYRIMO METODIKA.....	23
3. TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ	25
3.1. Apklaustos dalyvių demografiniai duomenys.....	25
3.2. Jaunimo politika.....	26
3.3. Požiūris į savanorystę	36
3.4. Vertinamųjų sričių pokyčiai: 2020 m. ir 2021 m. lyginamoji analizė	45
3.4.1. Jaunimo politika.....	47
3.4.2. Savanorystė	49
4. MOKSLINĖ DISKUSIJA.....	51
IŠVADOS.....	53
LITERATŪRA	54

IVADAS

Temos aktualumas ir naujumas. Jaunimo politika Lietuvoje (2010) plėtojama jau daugiau nei 20 metų. Lietuvoje yra sukurta teisinė bazė ir institucinė sistema jaunimo politikai formuoti bei įgyvendinti, nustatyti jaunimo politikos principai, sritys, jaunimo politikos organizavimas ir valdymas. Šie sprendimai prisideda prie jaunimo problemų sprendimo ir jauno žmogaus asmenybės formavimosi. Taip pat šie sprendimai sudaro palankesnes sąlygas jauno žmogaus integracijai į visuomenę. Būtent jaunimo įsitraukimas ir dalyvavimas visuomeniniame gyvenime aktyviai prisideda prie jo asmenybės formavimo, sąmoningumo, aktyvumo, savarankiškumo ir kitų jo kompetencijų ugdymo. Visuomenės gerovė ir sėkmė priklauso nuo to, kiek žmonių įsitrauks į šią veiklą, kaip noriai bendradarbiaus valdžia ir nevyriausybinės organizacijos, kaip rimtai bus žiūrima į jaunimą ir jo keliamas problemas.

Jaunimo politika yra plėtojama dviem kryptimis. Pirma, *jaunimo interesų užtikrinimas atskirose viešosios politikos srityse* – švietimo ir mokslo, kultūros, sporto, darbo ir užimtumo, būsto, sveikatos apsaugos ir kitose. Antra, *jaunimo veikla*, kuria siekiama sudaryti sąlygas jauniems žmonėms mokytis iš patirties ir eksperimentuoti (savanoriškumas, savarankiškumas, savivalda) (Jaunimo politika Lietuvoje, 2010).

Nacionalinės jaunimo politikos 2020 metų veiksmų plane pažymima, kad jaunimo įsitraukimas į aktyvią laisvalaikio veiklą sudaro sąlygas formuoti jo pilietiškumo, demokratiškumo pagrindus. Todėl ypatingai svarbus tampa jaunimo dalyvavimas pilietiniame gyvenime. Aktyvus piliečių įsitraukimas į visuomeninį gyvenimą ir dalyvavimas jame – vienas pagrindinių pilietinės visuomenės, taip pat demokratinės valstybės garantų. Šiandien mes kiekvienas suvokiame, kad visuomenės ateitis ir visapusiškas tobulėjimas priklauso nuo jaunosios kartos, kuri turėtų perimti kultūrinį, istorinį, pilietinį valstybės paveldą. Jaunimo politikos svarbiausia paskirtis – ugdyti sąmoningą, pilietiškai brandžią asmenybę, sugebančią atsakingai ir kūrybingai spręsti visuomenės ir savo problemas bei aktyviai dalyvauti visuomenės pilnavertiškame gyvenime.

Vienas iš jaunimo politikos tikslų – sudaryti palankias sąlygas formuoti jauno žmogaus asmenybei ir suteikti pagalbą integruojantis į visuomenę. Svarbu sistemingai ieškoti, kaip padidinti dalyvavimo vertės suvokimą plačiojoje visuomenėje ir artimiausioje jaunimo aplinkoje. Anot Bryer'io ir Prysmakovos-Riveros (2018), aktyvus pilietiškumas ugdo empatiją, pasitikėjimą socialine visuomene, lengvina skurdo ir socialinės atskirties pasekmes. Piliečiai, kurie aktyviai dalyvauja valstybės sprendimų priėmimo procesuose, užsitikrina asmens teises, laisves, teisingumą valstybėje bei lygybę, pagerina gaunamų paslaugų kokybę, svarbiausia, tinkamai geba išnaudoti demokratišką piliečių potencialą Nabatchi ir Leighningeris (2015). Piliečių dalyvavimas jaunimo politikos veiklose padeda išspręsti

aktualias ir svarbias jaunimui kylančias problemas bei sudaro tam tikras sąlygas demokratiškos, pilietiškos bei intelektualios asmenybės tobulėjimui (Sakalauskienė, Celešienė, 2015).

Jaunimo politikos plėtros 2020-2022 m. programoje yra išskiriami šie tikslai:

- užtikrinti jaunimo įgalinimo, įtraukimo į pilietinę veiklą, interesų atstovavimo galimybes, informavimą ir konsultavimą;
- plėtoti jaunimo savanorišką veiklą ir savanorišką tarnybą bei skatinti tarptautinę savanorystę;
- didinti jaunimo užimtumą ir pagalbą jauniems žmonėms įgyti praktinių įgūdžių vasaros metu;
- plėtoti darbo su jaunimu formas, skatinti jaunimo turiningą laisvalaikį, išnaudoti turimą laisvalaikio infrastruktūrą bei inventorių.

Jaunimo politikos plėtros 2020-2022 m. programoje visi išskirti tikslai yra svarbūs ir reikšmingi, tačiau šioje mokslo studijoje labiausiai plėtojami du pagrindiniai tikslai apie piliečių dalyvavimą, įsitraukimą į pilietinę bei savanorišką veiklą.

Klaipėdos jaunų žmonių dalyvavimo situacijos analizėje (2020) teigiama, jog jauni žmonės turi įstatymų suteiktą teisinį pagrindą dalyvauti politikos formavimo ir įgyvendinimo procese, vykdyti jaunimo iniciatyvas, savanoriauti ir įsitraukti į pilietinę veiklą. Dalyvavimas suprantamas ne tik kaip balsavimas ar dalyvavimas konsultacijose, bet ir probleminių klausimų kėlimas, priemonių kūrimas ir veiklų inicijavimas. Taip pat ir dalyvavimas skirtingose visuomenės gyvenimo srityse – ne tik pilietinėje ir politinėje, bet ir kultūrinėje, ekonominėje, socialinėje.

Jaunimo dalyvavimas visuomeniniame gyvenime labai reikšmingas, nes tai teigiamai veikia jaunų žmonių gyvenimą, požiūrį, padeda jaunimui suvokti kaip veikia demokratija ir kaip joje gali aktyviai dalyvauti, įgauna pasitikėjimo savimi, lavina naujus įgūdžius, pasiūlo naujų idėjų vietas ir regioninėms problemoms spręsti, padeda jaunimo politiką formuojančioms ir įgyvendinančioms institucijoms suvokti realius jaunimo poreikius ir situaciją.

Siekiant atskleisti jaunimo padėtį Klaipėdos mieste, stebėti jaunimo situacijos pokyčius ir analizuoti jų priežastis bei išskirti problematiškiausias jaunimo politikos sritis, 2021 m. metų pabaigoje (lapkričio-gruodžio mėn.) buvo atliktas *Jaunų žmonių galimybių ir įsitraukimo* tyrimas Klaipėdos mieste. Tokio paties tipo tyrimas buvo atliktas ir 2020-ųjų metų pabaigoje. Todėl šioje ataskaitoje bus apžvelgti ne tik 2021-ųjų metų duomenys, bet jie bus palyginti ir su 2020-aisiais metais gautais duomenimis. Tai ypač svarbu atlikti, nes Klaipėda 2021-aisiais metais įgyvendino projektą „Klaipėda – Europos jaunimo sostinė 2021“, ko pasekoje įvairios jaunimą vienijančios bendruomenės įgyvendino ypač daug renginių, iniciatyvų, visuomenės sąmoningumą didinančių veiklų. Taip pat svarbu pastebėti, kad ir jaunimas, jaunimo bendruomenės turėjo galimybes savo iniciatyvas organizuoti platesniam ratui visuomenės ir

tokiu būdu prisitraukti jaunų žmonių į savo veiklą, inicijuoti svarbius, kartais ir politinius jaunimui aktualius sprendimus Klaipėdos mieste.

Šiuo tyrimu buvo siekiama išsiaiškinti įgyvendinamos jaunimo politikos nuoseklumą ir informacijos apie galimybes įsitraukti į jaunimo politikos formavimą ir įgyvendinimą prieinamumą, įsitraukimą į jaunimo ir su jaunimu dirbančių organizacijų veiklą (visuomeninę, savanorišką veiklą). Jaunimo politika - kryptinga veikla, kuria siekiama spręsti jaunimo problemas ir sudaryti tinkamas sąlygas asmenybei formuotis ir integruotis į visuomenę. Ji koordinuojama ES strategijos, direktyvų ir teisinių dokumentų.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti jaunų žmonių nuomonę šiose piliečių dalyvavimo temose:

- jaunimo politika ir jos prieinamumas trimis aspektais: žinau, dalyvauju, vertinu;
- požiūris į savanorystę ir NVO sektorių.

Tyrimo metu yra vertinamos jaunimo piliečių dalyvavimo galimybės ir įsitraukimas Klaipėdos mieste 2020-aisiais ir 2021-aisiais metais. Tyrimo metu atliekama 2020-ųjų ir 2021-ųjų metų apklausos duomenų lyginamoji analizė. Tyrimas yra užsakomasis, tyrimo klausimyną pateikė užsakovai.

Tyrimo taikomas kiekybinio tyrimo tipas. Analizuojant kiekybinio tyrimo duomenis, taikyta aprašomoji statistika. Remiantis aprašomosios statistikos metodu, skaičiuojami kintamųjų dažniai, atliekama lyginamoji analizė, siekiant pastebėti dažniausiai ar rečiausiai pasikartojančias duomenų aibės savybes, padėties ir sklaidos charakteristikas. Kiekybiniams duomenims surinkti buvo parengta standartizuota anoniminė apklausa. Apklausa buvo organizuota internetinio anketavimo metodu.

Tyrimo uždaviniai:

1. Identifikuoti piliečių dalyvavimo svarba socialiniame kontekste
2. Nustatyti jaunų žmonių nuomonę apie Klaipėdos mieste įgyvendinamą jaunimo politiką ir jos formavimo būdus.
3. Atskleisti jaunimo požiūrį į savanorystę ir NVO sektoriaus organizacijų veiklą Klaipėdos mieste.

1. PILIEČIŲ DALYVAVIMO SVARBA SOCIALINIAME KONTEKSTE

1.1. Piliečių dalyvavimo samprata ir raida

Kiekvienas pilietis turi teisę aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime, nes tai sudaro galimybę daugiau sužinoti apie visuomenėje vykstančius svarbius procesus, spręsti sau ir visuomenei aktualias problemas, jaustis išgirstam, prisidėti prie ilgalaikių strategijų įgyvendinimo. Demokratinėje visuomenėje piliečių dalyvavimas yra neatsiejamas. Šis procesas visuomeniniame gyvenime visais laikais buvo svarbus ir reikšmingas. Anot R. Riekašiaus (2011), pilietinis dalyvavimas – viena iš svarbiausių piliečių dalyvavimo funkcijų, kai gyventojai turi galimybę tiesiogiai daryti įtaką valdžiai ir jos priimamiems sprendimams.

Pirmąsias valstybės ir piliečių ugdymo idėjas išskėlė graikų mąstytojas ir filosofas Platonas (427-347 pr. Kr.) savo veikale „Valstybė“. Jis teigė, kad pilietinis ugdymas – tai visuomenei naudingo ir patogaus piliečio ugdymas, iš anksto nusprendžiant, kas bus žmogui geriausia ir naudingiausia (Markelienė, 2008). Kitas žymus Antikos laikų mąstytojas Aristotelis rašė apie protingo egoizmo teoriją, kuri nusako, kad žmones reikia valdyti taip, kad išsilavinę ir turtingi žmonės nesiektų daugiau nei jiems priklauso ir reikia, o žemesnės kastos žmonėms nebūtų sudaromos sąlygos siekti daugiau nei jiems būtina (Markelienė, 2008).

Vėlesniais Romos laikais atsirado jau kita pilietiškumo ugdymo sampratos teorija – auklėti valstybei naudingą žmogų. Šis teiginys atsispindi ir M. Bernotienės (2010) bei A. Novikovos (2005) straipsniuose, kad piliečių dalyvavimas svarbus būtent vietos savivaldos lygmeniu, kur žmogus yra arčiausiai valdžios. Tuomet valdžiai būna lengviau komunikuoti su gyventojais, spręsti jų svarbius klausimus ar aiškintis jų lūkesčius.

Skirtingais laikotarpiais pilietiškumo sąvoka buvo interpretuojama labai įvairiai, kadangi tam įtaką darė skirtingos žmogaus asmeninės vertybės, kultūra, socialiniai faktoriai. Remiantis Ž. Kėryte (2010), globalūs procesai, skatinantys visuomenės struktūros pasikeitimus, mažino centralizuotų piliečių galią, pilietines teises bei sudarė pilietiškumo raiškos formų apibrėžties kontūrų nevienodumą. A. Ranonytė (2006) pabrėžė, kad pilietiškumo sąvoka apima nuostatų, požiūrių amplitudę bei bendruomenės ir valstybės sąmoningumo tapatinimąsi. Pilietiniai įsipareigojimai, socialinė gerovė, organizacijų kūrimasis užtikrina pilietiškumo darnumą.

G. Plepytės-Davidavičienės (2020) teigimu, šiandien pilietinis dalyvavimas apima daug skirtingų formų, pradedant balsavimu rinkimuose, įsitraukimu į politinių kampanijų veiklą ir baigiant dalyvavimu

socialiniuose judėjimuose ar savanoriškose pilietinėse akcijose ir nevyriausybinių organizacijų veikloje. Aktyvus piliečių įsitraukimas į visuomeninį gyvenimą ir dalyvavimas jame – vienas pagrindinių pilietinės visuomenės, taip pat demokratinės valstybės garantų.

Pilietiškumas šiuolaikiniame Lietuvos visuomenės vystymosi etape daro didelį poveikį valstybei bei šalies stabilumui (Petrauskaitė, Kazlauskaitė-Markelienė, 2018). Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ – tai vienas iš svarbiausių švietimui keliamų tikslų. Piliečių aktyvus dalyvavimas tiek nacionaliniu, tiek Europos lygmeniu tampa labai svarbiu politiniu prioritetu (V. Čepaitė, 2013). Pilietinis dalyvavimas viešajame gyvenime suteikia daugiau pasitikėjimo politikais, valstybės tarnautojais, viešosios politikos priimamų sprendimų skaidrumu. Stiprėjant demokratijai, valstybės priimami sprendimai bei jų įgyvendinimas labiau atitinka visuomenės poreikius (Valdžios ir nevyriausybinių sektorių bendradarbiavimo viešosios politikos sprendimų priėmimo procese stiprinimas, 2015).

Lietuvoje vis dar veikia „Piliečių tribūna“, kai piliečiai tiesiogiai bendraudami su politikais, sprendžia visuomenei aktualius klausimus, diskutuoja, kritikuoja, kiekviena pusė išklauso vienas kito nuomonę. Stipresnis piliečių vaidmuo yra svarbus tuo, kad jų dalyvavimas suteikia gyventojams daugiau galimybių tiesioginiam pasisakymui. Jis suteikia balsą atskiriems piliečiams ir mažumoms. Taip skatinami visuomenės įgūdžiai ir pilietinės dorybės. Anot A. Michels'o (2011), remiantis visuomenės argumentais, dažnai priimami racionalesni sprendimai, kurie lemia galutinių rezultatų palaikymą ir pritarimą pačiam sprendimo priėmimo procesui.

Kiekvienas pilietis turi teisę dalyvauti priimant valdžios sprendimus, nes tai yra glaudžiai susiję su dabartiniu gyvenimu ir jų ateitimi. Be to, piliečių dalyvavimas pasireiškia ir stipresne galia gyventojams išreikšti savo nuomonę, dalyvauti valdžiai priimant sprendimus, galimybe socialinėms mažumoms būti išgirstoms. Tačiau kai kurie autoriai pabrėžia, jog pilietinis dalyvavimas nėra tik viena pusė, t.y. vien tik gyventojų išsakyta nuomonė. Visgi didelį vaidmenį atlieka asmenys, esantys valdžioje. Todėl galima teigti, jog valstybės institucijų vadovų ir gyventojų bendradarbiavimas yra labai svarbus procesas. Visuomenės dalyvavimo vadove (2008) teigiama, kad viešojo sektoriaus atstovai ir visuomenės nariai abipuse veikia priima viešuosius sprendimus. Tai vadinamas dvišalis veiksmas. Piliečiams suteikiama galia dalyvauti ir daryti įtaką svarstomoms problemoms ir galimiems tų problemų sprendimo būdams, kurie užtikrina valdžios skaidrumą.

R. Petrauskienės, G. Žilinsko (2013) teigimu, politinis dalyvavimas yra itin svarbus politinės kultūros elementas. Piliečiai, dalyvaudami politiniame gyvenime, formuoja pilietinę atsakomybę, taip išreiškdami savo interesus, į kuriuos valdžia privalo atsižvelgti. Tai rodo visuomenės aktyvumą, jausmą, kad yra svarbūs viešojo valdymo procese. Be to, bendradarbiavimas su valdžios institucijomis skatina pasitikėjimą šiomis institucijomis.

Siekiant aiškiau įvardinti pilietinio dalyvavimo svarbą visuomenėje, būtina žinoti pagrindinius dalyvavimo principus. M. Bernotienė (2010) įvardino piliečių dalyvavimo principus:

- užtikrina, kad sprendimai atspindės visų subjektų, įskaitant ir tuos sprendimus priimančių lūkesčius;
- remiasi nuostata, kad tie subjektai, kuriuos liečia valdžios sprendimai, turi teisę pareikšti savo nuomonę šiuos sprendimus priimant;
- siekia, kad visi subjektai, kuriems sprendimai daro įtaką, būtų įtraukiami į tų sprendimų priėmimą;
- siekia teikti suinteresuotiems subjektams visą su sprendimo priėmimu susijusią informaciją;
- apima lūkesčius, kad piliečių požiūris turės įtakos sprendimui;
- siekia visų subjektų, kuriems sprendimai daro įtaką, įnašo;
- užtikrina, kad sprendimo priėmimo dalyviai bus informuojami, kaip jų įnašai atspindėti sprendime.

Apibendrinant piliečių dalyvavimo principus, galima pateikti nuostatas, jog piliečiams suteikiama teisė išreikšti savo nuomonę, tačiau ši nuomonė apibrėžta kaip daugumos nuomonė. Gyventojams privalo būti suteikta informacija apie priimamų sprendimų pasekmes, o valdžios atstovai turi atsižvelgti į gyventojų gautus pasiūlymus. Piliečių dalyvavimas – sudėtinga veikla, kuri įvairiais aspektais įtraukia piliečius į sprendimų priėmimo procesą.

E. Petukienė, R. Tijūnaitienė (2007) išskiria svarbiausias piliečių dalyvavimo funkcijas:

- padeda užtikrinti vyriausybinių institucijų reagavimą ir atskaitomybę piliečiams;
- sudaro sąlygas asmenims ir jų grupėms daryti įtaką sprendimams, kurie juos veikia;
- teikia demokratinei sistemai stabilumo.

Pasak M. Bernotienės (2010), kiekviena valstybė, kuri puoselėja savo demokratines vertybes, žino, jog įtraukiant kuo daugiau visuomenės narių į politinius procesus piliečiai, užtikrins šalies stabilumą, pagerins valdžios institucijų veiklos skaidrumą bei atskaitomybę, tokiu būdu sukuriant sąlygas sėkmingai demokratijos plėtrai.

Labai svarbu, jog kuo daugiau visuomenės narių aktyviai įsitrauktų į dalyvavimo procesą, siekiant pagerinti bendruomenės poreikius bei prioritetus. Apibendrinant įvairių autorių mintis, galima teigti, kad kuo daugiau gyventojų įsijungs į dalyvavimo procesą, tuo skaidresni taps priimami sprendimai, kurie tenkins didžiąją visuomenės dalį. Aktyvus piliečių įsitraukimas į politinį visuomenės gyvenimą, gali padėti sumažinti priešišumą tarp gyventojų ir valdžios atstovų.

Taigi, galima teigti, kad pilietiškumo ugdymas yra labai svarbus ir reikšmingas visuomeniniame gyvenime. Daugelis autorių pabrėžia, kad piliečių aktyvus dalyvavimas viešajame gyvenime daro teigiamą poveikį demokratijos kokybei bei sprendimų priėmimo procesams. Pilietinio dalyvavimo samprata glaudžiai susijusi su bendro tikslo siekimu visuomenės gerovei, su atsakomybe kuriant bei puoselėjant pilietinius įgūdžius ir vertybes, su bendruomenės elgsena, kuri apima bendro tikslo siekimą valstybei, dalyvavimą sprendimų priėmimo procesuose. Valstybė gali kokybiškai funkcionuoti tik tada, kai gyventojai tiesiogiai dalyvauja viešųjų reikalų tvarkyme.

1.2. Piliečių dalyvavimo integracijos patirtys nacionaliniame ir tarptautiniame kontekstuose

Viena iš pagrindinių gerovės visuomenės problemų yra nepakankama apimtimi užtikrinamas piliečių dalyvavimas valstybės valdyme ir kitų viešųjų paslaugų teikime. Remiantis The Economist demokratijos indekso ataskaita (2021), Lietuva yra 40-oje vietoje, kai tuo tarpu Latvija yra 38-oje, o Estija – 27-oje šio indekso vietose.

The Economist demokratijos indekso ataskaitoje (2021) teigiama, kad žemą piliečių įtraukimo lygį šalyse lemia silpna politinė kultūra, kylantys sunkumai sprendžiant su korupcija susijusias problemas bei siekiant apsaugoti teisės viršenybę. Šioje ataskaitoje minima, kad Lietuva, kaip ir dauguma kitų Rytų Europos šalių, turi gerą rinkimų procesą, konkurencingas politines sistemas, laisvus ir sąžiningus rinkimus, tačiau greta formalių demokratiškos mechanizmų egzistuoja ir korupcija bei skaidrumo stoka, o pasitikėjimas vyriausybe yra menkas. Remiantis The Economist demokratijos indekso (2021) tyrimo rezultatais, piliečių įsitraukimo (*Citizen engagement*) kategorijoje Lietuvai tenka 21-a vieta tarp visų Europos Sąjungos šalių.

R. Jančaitytė (2011) teigia, kad aukšto lygio pilietiškumas yra būdingas Jungtinėms Amerikos Valstijoms ir Vakarų Europos šalims, nes jose egzistuoja gili demokratijos tradicija. Pasak autorės, Rytų ir Vidurio Europos šalims, įskaitant ir Lietuvą, būdingas žemas pilietiškumo lygis, nes pilietinės visuomenės raidai įtakos turėjo ilgus metus trukęs totalitarinis valdymas. Pastebėtina tai, kad demokratinei valstybės santvarkai ir viešųjų finansų bei valstybės tvarumui grėsmę kelia žema Lietuvos pilietinės visuomenės branda bei menkas valdžios ir piliečių tarpusavio pasitikėjimas (Ilgalaiškės strategijos „Lietuva 2030“ įgyvendinimo ataskaita, 2019).

Naujausio Pasaulio vertybių tyrimo (2021) rezultatai rodo, kad daugelis Rytų Europos šalių piliečių nepasitiki demokratija kaip valdymo forma ir mano, kad demokratinis valdymas yra susijęs su žemais šalių ekonominiais rezultatais. Tačiau R. Jančaitytė (2011), remdamasi S. Šiliausku (2005), teigia, kad demokratijai reikia visuomenės, kuri socializuotų jos normas, vertybes bei išpareigotų pilietinių

tikslių siekimui. Autorė mini, kad esminiai nesutarimai tarp sprendimus šalies mastu priimančių asmenų ir piliečių apsunkina nuoseklų ir veiksmingą politikos formavimą ir įgyvendinimą. S. Spurga (2012) monografijoje „*Demokratinė ir pilietinė visuomenė nacionalinėse valstybėse ir Europos Sąjungoje: Vidurio ir Rytų Europos demokratizacija*“ teigia, kad demokratinė pilietinė visuomenė gali vystytis tik demokratinėje, visuomenės poreikius tenkinančioje valstybėje.

Europos Komisijos Baltojoje knygoje dėl Europos Sąjungos valdymo (2001) vienas iš pagrindinių principų, kuriais grindžiama demokratija ir teisinės valstybės samprata, yra minimas *piliečių dalyvavimas*. Šio principo įgyvendinimas turi būti užtikrinamas visuose viešosios politikos kūrimo ir įgyvendinimo etapuose, t.y. nuo diskusijų apie sampratą, įgyvendinimo veiksnių koordinavimo bei atlikimo ir iki vertinimo. Europos vietos savivaldos chartijos (1985) preambulėje teigiama, kad vienas iš demokratijos principų yra *piliečių teisė dalyvauti tvarkant viešuosius reikalus* ir būtent ši teisė gali būti įgyvendinama per vietos valdžios institucijas, galinčias garantuoti veiksmingą ir tiesiogiai su piliečiais susijusį valdymą.

Europos Komisijos komunikate (2020) Europos parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Europos demokratijos veiksnių plano teigiama, kad demokratinėse valstybėse piliečiai turi turėti teisę ir galimybę daryti įtaką rengiant teisės aktus ir dalyvauti formuojant tiek vietos, regioninę, nacionalinę, tiek Europos politiką. Remiantis šiame komunikate išdėstytais nuostatomis, piliečių įtraukimas į politikos formavimo ir sprendimų priėmimo procesus didina pasitikėjimą demokratija kaip valdymo forma ir jos teisėtumą.

Remiantis Europos Sąjungos Pilietybės ataskaita (2020), šalyse atsiranda daug naujų iniciatyvų, kuriomis siekiama piliečius įtraukti į sprendimo priėmimo procesą. Taip pat šioje ataskaitoje akcentuojama, jog žymus piliečių įtraukimas ir dalyvavimas viešojo valdymo procesuose didina sprendimų priėmimo skaidrumą, užtikrina demokratinį teisėtumą, skatina pasitikėjimą politiką formuojančiomis institucijomis bei stiprina piliečių ryšį su jomis.

Europos Sąjungos Pilietybės ataskaitoje (2020) laikomasi į piliečius orientuoto požiūrio ir daugiausia dėmesio skiriama veiksniams ir iniciatyvoms, kurios tiesiogiai suteikia piliečiams galių ir gina jų teises. Taip pat minima, kad Europos Sąjunga siekia toliau skatinti jaunimą dalyvauti demokratiname Europos gyvenime.

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) ataskaitoje „*Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions. Catching the Deliberative Wave*“ (2020) nagrinėjama reprezentatyvių svarstymų procesų veikla priimant viešuosius sprendimus ir aptariamas jų institucionalizavimo atvejais. Ataskaitos autoriai teigia, kad veiksmingai vykdomi svarstymo procesai gali padėti pasiekti geresnių politikos rezultatų, sudaryti sąlygas politikos formuotojams priimti sunkius

sprendimus ir sustiprinti piliečių ir vyriausybės pasitikėjimą. Siekiant šių tikslų, viešojo valdymo institucijoms rekomenduojama vadovautis šiais principais:

- **Tikslas.** Užduotis turėtų būti susijusi su aiškiai apibrėžta vieša problema. Jos formuluotė paprasta, parašyta paprasta kalba.
- **Atskaitomybė.** Viešas įsipareigojimas laiku reaguoti į rekomendacijas arba pagal jas veikti, stebėti jų įgyvendinimo pažangą ir reguliariai teikti ataskaitas.
- **Skaidrumas.** Informacijos prieinamumas apie procesą: jo tikslas, įgyvendinimo planas, metodika, ekspertai, rekomendacijos. Geresnė viešoji komunikacija turėtų paskatinti visuomenės aktyvesnį dalyvavimą.
- **Reprezentatyvumas.** Dalyvių grupės atstovavimas visam bendruomenės demografiniam profiliui.
- **Inkliuziškumas.** Įtraukimas turėtų būti pasiektas svarstant, kaip įtraukti nepakankamai atstovaujamas grupes.
- **Informacijos prieinamumas.** Dalyviai turėtų turėti prieigą prie įvairių tikslų, svarbių ir prieinamų įrodymų ir patirties.
- **Grupinis svarstymas** reiškia bendros kalbos radimą, pvz. įvairių perspektyvų svarstymas.
- **Pakankamas laikas** susipažinimui su informacija ir rekomendacijų pateikimui.
- **Sąžiningumas.** Procesą turėtų koordinuoti nešališka koordinacinė komanda.
- **Privatumas.** Turėtų būti gerbiamas dalyvių privatumas, siekiant apsaugoti juos nuo nepageidaujamo dėmesio ir priekabiavimo, taip pat išsaugoti dalyvių nepriklausomybę, užtikrinant, kad interesų grupės ar aktyvistai jų nepapirktų ar kitais būdais nedarytų įtakos.

EBPO ataskaitoje (2020) teigiama, kad svarstymų procesų institucionalizavimas leidžia vyriausybėms ir regionuose dirbančioms viešojo valdymo institucijoms priimti sunkesnius sprendimus ir mažesnėmis sąnaudomis. Tai užtikrina kolektyvinį mokymąsi ir eksperimentavimą, taip pat gali padidinti pasitikėjimą institucijomis, sustiprinti demokratiją ir praturtinti visuomenės demokratinį tinkamumą, nes suteikia daugiau galimybių daugiau žmonių reikšmingai formuoti viešuosius sprendimus.

Skatinti aktyvų piliečių dalyvavimą viešajame valdyme, sprendimų priėmimo procese Europos Sąjungos valstybės įpareigoja ne tik tarptautiniai, bet ir nacionaliniai teisės aktai. Poreikis aktyvinti laisvanorišką ir sąmoningą piliečių dalyvavimą viešojo valdymo sprendimų priėmimo procese kyla iš to, kad viešojo valdymo institucijos piliečių įtraukimą dažnai vertina tik per informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimą, o nacionaliniu mastu įgyvendinami viešojo sektoriaus bendradarbiavimo su piliečiais

ar privačiomis iniciatyvomis projektai (sveikatos apsaugos, švietimo, viešosios tvarkos ir kt.) yra pavieniai, daugiau vykdomi kaip atskiros iniciatyvos. Todėl siekiant tvarių pokyčių piliečių dalyvavimo politikos formavime, yra svarbu, kad nacionalinės ir regionuose veikiančios vietos valdžios institucijos dalintųsi gerąja patirtimi, imtųsi bendradarbiavimo iniciatyvos su bendruomenėmis, taikytų sąžiningus piliečių įtraukimo principus. Lietuvos Pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ teigiama, kad šiuo metu tik pavienės savivaldybės į viešųjų paslaugų teikimą įtraukia vietos bendruomenes ar nevyriausybinės organizacijas. Taip pat pastebima, kad šios bendruomenės itin aktyviai plėtoja kultūrinį gyvenimą, tačiau neįsitraukia sprendžiant kitas aktualias problemas.

Lietuvos Pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ numatytos šalies raidos kryptys (kritiniai pažangos veiksniai), kuriose apibrėžta piliečių dalyvavimo viešajame valdyme būtinybė. Kuriant sumanią visuomenę, yra svarbu plėsti bendruomenių savivaldą ir tokiu būdu stiprinti bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą viešajame valdyme. Kaip teigiama minimoje strategijoje, yra svarbu, kad valstybės ir vietos valdžios institucijos sąmoningai siektų vis daugiau galių ir atsakomybės perduoti visuomenei. Įgyvendinant sumanaus valdymo principus, yra svarbu kurti pagarbų, tarpusavio pasitikėjimu grįstą valdžios institucijų ir piliečių santykį. Taip pat šios institucijos turi sąmoningai suvokti, jog jos tarnauja visuomenės gerovei ir piliečiams, todėl svarbu sukurti mechanizmus, kurie sudarytų galimybes piliečiams ir kitoms suinteresuotoms grupėms įsitraukti į visuomenės poreikių nustatymą, dalyvauti dialoguose visuose sprendimų priėmimo etapuose (Lietuvos Pažangos strategija „Lietuva 2030“).

Lietuvoje piliečių dalyvavimo viešosios politikos formavime įteisintas šiuose teisės aktuose: Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, Lietuvos Respublikos piliečių įstatymų leidybos iniciatyvos įstatymas, Lietuvos Respublikos susirinkimų įstatymas, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymas, Lietuvos Respublikos nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas. Pagrindinės šių teisės aktų nuostatos, susijusios su piliečių įsitraukimu, pateikti 1 lentelėje.

1 lentelė. Piliečių įsitraukimo nuostatos, apibrėžtos Lietuvos Respublikos teisės aktuose

Teisės aktas	Teisės akto nuostatos
LR Konstitucija	<p>2 str. Lietuvos valstybę kuria Tauta. Suverenitetas priklauso Tautai.</p> <p>4 str. Aukščiausią suverenią galią Tauta vykdo tiesiogiai ar per demokratiškai išrinktus savo atstovus.</p> <p>5 str. Valdžios įstaigos tarnauja žmonėms.</p> <p>9 str. Svarbiausi Valstybės ir Tautos gyvenimo klausimai sprendžiami referendumu</p> <p>33 str. Piliečiams laiduojama teisė kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, apskųsti jų sprendimus. Draudžiama persekioti už kritiką. Piliečiams laiduojama peticijos teisė, kurios įgyvendinimo tvarką nustato įstatymas.</p> <p>35 str. Piliečiams laiduojama teisė laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas, jei šių tikslai ir veikla nėra priešingi Konstitucijai ir įstatymams.</p>

	<p>68 str. Įstatymų leidybos iniciatyvos teisę turi taip pat Lietuvos Respublikos piliečiai. 50 tūkstančių piliečių, turinčių rinkimų teisę, gali teikti Seimui įstatymo projektą, ir jį Seimas privalo svarstyti.</p>
<p>LR vietos savivaldos įstatymas</p>	<p>4 str. 9 d. (...) Savivaldybės informuoja vietos gyventojus apie savo veiklą, sprendimų projektus, priimtus sprendimus ir sudaro sąlygas vietos gyventojams tiesiogiai dalyvauti planuojant ir įgyvendinant savivaldybės sprendimus;</p> <p>4 str. 12 d. (...) Savivaldybės gyventojai ar jų atstovai turi teisę susipažinti su savivaldybės institucijų sprendimų projektais ir priimtais sprendimais, gauti viešus ir motyvuotus atsakymus (...);</p> <p>36 str. (...) Savivaldybė sudaro sąlygas vietos gyventojams dalyvauti tvarkant viešuosius savivaldybės reikalus: 1) informuodama vietos gyventojus; 2) konsultuodamasi su vietos gyventojais; 3) vertindama ir viešindama konsultavimosi su vietos gyventojais rezultatus; 4) įtraukdama vietos gyventojus į sprendimų priėmimą.</p>
<p>LR piliečių įstatymų leidybos iniciatyvos įstatymas</p>	<p>2 str. 1 d. 50 tūkstančių LR piliečių, turinčių rinkimų teisę, gali teikti Seimui įstatymo projektą ir jį Seimas privalo svarstyti.</p> <p>2 str. 2 d. Ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų turi teisę teikti Seimui sumanymą keisti ar papildyti Lietuvos Respublikos Konstituciją.</p> <p>21 str. (...) Iniciatorių atstovai turi teisę dalyvauti ir pasakyti savo nuomonę Seime visų iniciatyvos projekto pateikimo, svarstymo ir priėmimo stadijų metu.</p>
<p>LR susirinkimų įstatymas</p>	<p>1 str. 1 d. (...) teisės rinktis be ginklo į taikius susirinkimus užtikrinimo sąlygas ir valstybės bei visuomenės saugumo, viešosios tvarkos, žmonių sveikatos ir teisės aktuose įtvirtintų dorovės principų, kitų asmens teisių ir laisvių apsaugos tvarką organizuojant susirinkimus ar vykdant pavienio asmens akciją, taip pat atsakomybę už šio įstatymo pažeidimus. Asmenų teisė ir laisvė rinktis be ginklo į taikius susirinkimus ar vykdyti pavienio asmens akciją gali būti laikinai apribojama įvedus karo ar nepaprastąją padėtį.</p> <p>3 str. (...) susirinkimą ar pavienio asmens akciją gali organizuoti: 1) sukakę 18 metų veiksnius Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai; 2) užsieniečiai, turintys įstatymų nustatyta tvarka gautą leidimą nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje; 3) Lietuvos Respublikoje registruoti ir veikiantys juridiniai asmenys.</p>
<p>LR teisėkūros pagrindų įstatymas</p>	<p>7 str. Konsultavimasis su visuomene. 1. Konsultavimosi su visuomene tikslas – užtikrinti teisėkūros atvirumą, skaidrumą, sužinoti visuomenės nuomonę apie teisinio reguliavimo problemas ir jų sprendimo būdus, sudaryti visuomenei galimybę daryti įtaką teisės akto projekto turiniui (...). 2. Su visuomene turi būti konsultuojamasi laiku ir dėl esminių klausimų (konsultavimosi efektyvumas), taip pat tiek, kiek yra būtina (konsultavimosi proporcingumas). 3. Konsultavimosi su visuomene būdus ir rezultatų įforminimo būdus pasirenka konsultavimąsi su visuomene inicijuojantys subjektai. Informacija apie konsultavimosi su visuomene rezultatus turi būti teikiama teisės aktą priimančiam subjektui ir skelbiama viešai Teisės aktų informacinėje sistemoje.</p>
<p>LR nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas</p>	<p>5 str. (...) 1. Valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų bendradarbiavimas su nevyriausybėmis organizacijomis įgyvendinamas: 1) teikiant informaciją apie valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų planuojamas veiklos ir bendradarbiavimo kryptis, siekiant jas derinti su konkrečioje srityje dirbančiomis nevyriausybėmis organizacijomis; 2) konsultuojantis su nevyriausybėmis organizacijomis ir prirėkus kuriant bendras darbo grupes konkrečioms klausimams spręsti; 3) finansuojant nevyriausybinių organizacijų programas, projektus ir iniciatyvas. 2. Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, gavusios nevyriausybines organizacijos prašymą raštu derinti rengiamus teisės aktų projektus, privalo konsultuotis su prašymą pateikusia organizacija Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka.</p>

Šaltinis: sudaryta autorių

Įtraukiamosios dalyvaujamosios demokratijos skatinimas taip pat yra vienas iš pagrindinių Europos Sąjungos jaunimo strategijos (2019-2027) principų, kuriais siekiama remti Europos jaunimo įsitraukimą į visuomenės ir politikos formavimą. Trys pagrindinės ES jaunimo strategijos (2019-2027) sritys yra *Įtraukti*, *Susieti* ir *Suteikti galių*.

Sritis „*Itraukti*“ apibrėžia jaunimo dalyvavimą ir ES pasiryžimą skatinti visų jaunų žmonių pilietinį, ekonominį, socialinį, kultūrinį ir politinį dalyvavimą. Visos šalys ir Europos Komisija yra raginamos:

- Skatinti visa apimančią demokratinį visų jaunuolių dalyvavimą visuomenės gyvenime ir demokratinuose procesuose;
- Aktyviai įtraukti jaunimą, jaunimo organizacijas ir kitus darbo su jaunimu organizatorius į politiką, turinčią įtakos jaunų žmonių gyvenimui visais lygmenimis;
- Remti jaunimo atstovybes vietos, regioniniu ir nacionaliniu lygiu, pripažįstant jaunų žmonių teisę dalyvauti ir savarankiškai organizuoti;
- Remti ir perteikti ES jaunimo dialogą, siekiant įtraukti įvairius jaunimo balsus į sprendimų priėmimo procesus visais lygmenimis;
- Skatinti pilietiškumo kompetencijų ugdymą, pasitelkiant pilietiškumo ugdymo ir mokymosi strategijas;
- Remti ir plėtoti „mokymosi dalyvauti“ galimybes, didinti susidomėjimą dalyvaujamaisiais veiksmais ir padėti jauniems žmonėms pasiruošti dalyvauti;
- Ištirti ir skatinti naudoti novatoriškas ir alternatyvias demokratinio dalyvavimo formas, pvz. skaitmeninės demokratijos įrankiai.

Europos Sąjungos jaunimo strategijoje (2019-2027) aprašyta sritis „*Susieti*“ atkreipia valstybių narių ir Europos Komisijos dėmesį į ryšių, santykių ir keitimosi patirtimi plėtrą. Todėl šalys yra raginamos:

- Sudaryti sąlygas visiems jauniems žmonėms ir jaunimo darbuotojams naudotis tarpvalstybinio judumo galimybėmis, įskaitant savanorystę;
- Aktyviai įtraukti jaunimą ir jaunimo organizacijas į atitinkamų ES finansavimo programų rengimą, įgyvendinimą ir vertinimą.

Visoje Europoje jaunimas susiduria su įvairiais iššūkiais, todėl, kaip minima Europos Sąjungos Jaunimo strategijos (2019-2027) dalyje „*Suteikti galių*“, yra būtina imtis priemonių ir veiklos formų, kurios skatintų jaunimą patį prisiimti atsakomybę už savo gyvenimą. Todėl Europos Sąjungos narės ir Europos Komisija yra raginamos:

- Sukurti ir įgyvendinti Europos darbo su jaunimu darbotvarkę, skirtą darbo su jaunimu kokybei, naujovėms ir pripažinimui;

- Remti kokybišką darbo su jaunimu plėtrą visais lygmenimis, įskaitant politikos kūrimą, jaunimo darbuotojų mokymą, teisinės bazės kūrimą ir pakankamą išteklių skyrimą;
- Remti darbo su jaunimu veiklą ir pripažinti jaunimo organizacijas kaip kompetencijų ugdymo ir socialinės įtraukties teikėjas per darbą su jaunimu ir neformaliojo švietimo veiklą.

Nacionalinės jaunimo politikos (2022-2024) veiksmų planu siekiama apibrėžti priemones, kurios būtų skirtos nacionalinės jaunimo politikos stiprinimui. Įgyvendinant šią politiką yra siekiama užtikrinti bendradarbiavimą tarp viešojo, privataus ir nevyriausybinio sektoriaus, kurti infrastruktūrą, orientuojantis į darnios, faktais ir žiniomis grįstos jaunimo politikos įgyvendinimą. Minimame veiksmų plane pateikiamoje situacijos apžvalgoje teigiama, kad didelė dalis jaunimo nesidomi ir atitinkamai neįsitraukia į visuomeninę veiklą, nedalyvauja pilietiškumą skatinančiose visuomeninėse iniciatyvose. Ši problema minima ir Lietuvos Pažangos strategijoje „Lietuva 2030“. Taip pat dokumentuose yra atkreipiamas dėmesys, kad Lietuvoje yra nepakankamai išplėtotą darbo su jaunimu sistema, o jaunimui nėra sudaromos palankios sąlygos įsitraukti į jaunimo organizacijų ir su jaunimu dirbančių organizacijų veiklą.

Siekiant skatinti jaunimą labiau domėtis politikos formavimo, sprendimų priėmimo procesu, tapti aktyvesniais savivaldoje, Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, bendradarbiaudamas su Lietuvos jaunimo organizacijų taryba ir Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra, parengė rekomendacijas savivaldybėms, siekiančioms tapti patraukliomis jauniems žmonėms. Leidinyje „*Draugiškos jaunimui savivaldybės rekomendacijos*“ (2020) rašoma, kad vienas iš būdų siekiant pritraukti daugiau jaunimo į savivaldybes, yra jaunų žmonių įtraukimas į sprendimų savivaldybėje priėmimą. Toks jaunimo įsitraukimas galėtų turėti teigiamos įtakos jo paties ekonominiam ir socialiniam gyvenimui. Leidinio autoriai teigia, kad jaunimui savo paties interesų atstovavimas vietos valdžios institucijose yra svarbus, tačiau visgi tik nedidelė dalis jaunų žmonių įsitraukia į pilietinio dalyvavimo iniciatyvas. To priežastimi, pasak leidinio „*Draugiškos jaunimui savivaldybės rekomendacijos*“ (2020) autorių, gali būti tai, kad jaunimas nežino, kaip jie gali prisidėti prie politikos formavimo, sprendimų priėmimo arba nesijaučia turintys pakankamai kompetencijų. Apibendrinant leidinio autorių mintis, galima teigti, kad savivaldybės, siekiančios jaunimo aktyvumo, turėtų vadovautis šiais principais:

1. Lygiateisis ir lygiavertis jauno žmogaus įtraukimas į sprendimų priėmimo procesą.
2. Abipusio pasitikėjimo plėtojimas tiek kuriant formalius, tiek neformalius santykius.
3. Viešojo administravimo įstaigų atvirumas, lankstumas, noras ir gebėjimas reaguoti į jaunimo poreikius.

Draugiškos jaunimui savivaldybės rekomendacijose (2020) geraisiais jaunimo įtraukimo į sprendimų priėmimo savivaldybėse procesą pavyzdžiais yra įvardinti šie:

1. Klaipėdos rajono savivaldybėje veikia Klaipėdos jaunimo reikalų taryba, kuri bendradarbiaudama su Jaunimo reikalų koordinatoriumi ir Savivaldybe prisideda prie jaunimo politikos įgyvendinimo rajone. Taryba, siekdama jaunimo situacijos rajone gerinimo, teikia siūlymus dėl jaunimo politikos krypties, sistemingai renka ir analizuoja informaciją apie jaunimo situaciją rajone, domisi užsienio valstybių gerąja patirtimi.

2. Kauno miesto savivaldybės Pirmojoje muzikos mokykloje veikia mokinių taryba ir mokyklos taryba, kuriose balso teisę turi ir mokinių atstovai. Šios tarybos, bendradarbiaudamos tarpusavyje ir su mokyklos administracija, teikia mokyklos strateginių tikslų siūlymus, rekomendacijas dėl lėšų naudojimo, veiklos tobulinimo.

3. Kauno m. Savivaldybėje veikia Akademinė reikalų taryba, kuri sprendžia mokslo, studijų ir akademinėms bendruomenėms aktualius klausimus. Į šios tarybos sudėtį yra įtraukti ir Kauno mieste veikiančių valstybinių aukštųjų mokyklų studentų atstovybių deleguoti asmenys.

4. Siekiant įtraukti jaunimą į vietinio įsidarbinimo galimybių ir bendruomenių socialinės integracijos didinimą, Vilniaus miesto savivaldybėje bendradarbiaujant su jaunimo organizacijų taryba buvo įsteigta vietos veiklos grupė (Draugiškos jaunimui savivaldybės rekomendacijos, 2020).

Remiantis Draugiškos jaunimui savivaldybės rekomendacijose (2020) įvardintais geraisiais pavyzdžiais, buvo išanalizuoti ir Klaipėdos miesto savivaldybėje įgyvendinamos jaunimo politikos ir piliečių įtraukimo pavyzdžiai:

1. Bendradarbiaujant Klaipėdos miesto jaunimo reikalų tarybai, mokinių savivaldai ir kitomis jaunimo ir su jaunimo dirbančiomis organizacijomis, Klaipėdos miesto savivaldybė 2021 m. buvo paskelbta Europos jaunimo sostine ir įgyvendino begalę renginių, į kurių įgyvendinimą įsitraukė ir jaunimo atstovai.

2. Projekto paraiškos „Klaipėda – Europos jaunimo sostinė 2021“ rengimo metu subūrė jaunimo ambasadorių tinklą.

3. Klaipėdos miesto savivaldybėje veikia Jaunimo reikalų taryba, kurioje pusę narių sudaro savivaldybės jaunimo organizacijų tarybos deleguoti jaunimo atstovai.

4. Klaipėdos miesto savivaldybė įgyvendina Jaunimo ir bendruomenių politikos plėtros programą (2021-2023).

5. Klaipėdos miesto savivaldybės tarybos sprendimu, savivaldybėje yra įgyvendinama dalyvaujamojo biudžeto programa. Taip pat dalyvaujamojo biudžeto projektai yra įgyvendinami ir Klaipėdos mieste veikiančiose mokyklose.

6. Klaipėdos miesto mokyklose veikia mokinių savivaldos. Taip pat mieste dirba ir Lietuvos moksleivių sąjungos (LMS) Klaipėdos skyrius, tačiau pastebėtina, kad ne visų mokyklų savivaldos įsitraukia į LMS veiklas.

7. Miesto mastu veikia Klaipėdos jaunimo organizacijų asociacija „Apskritasis stalas“.

8. Klaipėdos miesto savivaldybė skiria finansinius resursus jaunimo politikos įgyvendinimui: finansuojami jaunimo projektai, skiriamos dalyvavimą ir mokymąsi skatinančios stipendijos, perkamos paslaugos iš jaunimo organizacijų.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuva, remdamasi tarptautine patirtimi, atlieka aktyvius veiksmus, skatindama aktyvesnę piliečių dalyvavimą, įskaitant ir jaunimo politikos formavimą. Lietuvoje veikiančios savivaldybės, siekdamos demokratijos principų ir vertybių įgyvendinimo, pasirenka ir įgyvendina įvairias piliečių įtraukimo iniciatyvas. Ilgainiui šios iniciatyvos sukurs galias demokratijos tradicijas Lietuvoje ir to pasekoje kils pilietiškumo lygis bei pilietinės visuomenės branda.

1.3. Piliečių dalyvavimo būdai

Šiuolaikinės postpandeminės valstybės ir vietos savivaldos valdžios susidūrė su visiškai naujais iššūkiais globalizuotame pasaulyje: piliečių dalyvavimo tradicijų kūrimas ir puoselėjimas, siekiant vieningų pokyčių. Šiuolaikinė valdžia vis labiau supranta, kad nesugebės vykdyti ir veiksmingai įgyvendinti politikos ir jos pokyčių, jų piliečiai jų nesupranta ir nepalaiko. Taigi, jie ieško naujų modelių ir metodų, siekiant efektyvesnio visuomenės informavimo ir įtraukimo į politikos formavimo procesą. Pilietinio dalyvavimo demokratinėse visuomenėse repertuaras sparčiai plečiasi ir apima tokias įvairias veiklas kaip: balsavimas, savanorystė, piketavimas, tinklaraščių rašymas ir socialinių iniciatyvų organizavimas. Remdamiesi nauju piliečių dalyvavimo formų ir būdų konceptualizavimo metodu parodome, kad į dalyvavimo repertuaro dalis galima priskirti daugybę kūrybingų, rezultatyvių, individualizuotų ir skaitmeniniu būdu įgalintų dalyvavimo formų.

Modernėjant demokratiškesnių visuomenių kūrimo tendencijoms Europoje, vyksta įvairios transformacijos valstybės valdymo struktūrose, kai pastebima, kad viešųjų procesų dalyvių daugėja, todėl tenka ieškoti sprendimų šių procesų valdymui ir integravimui. Šiuolaikinė piliečių dalyvavimo būdų pasiūla, padeda atliepti skirtingus piliečių poreikius, identitetines vertybes ir iniciatyvumo mastą. Todėl, šiuolaikinės valstybės ir vietos savivaldos turi priimti asmeninį iššūkį – ieškoti ir atrasti/sukurti naujas

piliečių dalyvavimo formas, kad būtų pasiektas viešosios gerovės uždavinys – aktyvus piliečių dalyvavimas viešajame valdyme ir gyvenime.

Remiantis A. Guogiu, G. Svirbutaite-Krutkiene (2020), gerovės valstybė suprantama keturiais būdais:

- kaip socialinės raidos stadija;
- kaip gyvenimo būdas;
- kaip politinė esmė;
- kaip valstybės valdymo stilius.

Piliečių įsitraukimo lygis ir aktyvus dalyvavimas viešųjų procesų įgyvendinimo srityje yra gerovės valstybės indikatorius. Jei piliečiams yra sudaromos palankios sąlygos įsitraukti ir jomis piliečiai naudojami vadinasi ta valstybė/valdžia eina tinkama linkme, kuriant gerovės valstybę.

Visuomenėje yra atrandamos ne tik skirtingos piliečių dalyvavimo sampratos, bet ir skirtingi jų įgyvendinimo būdai. Dažniausiai pasitaikantis piliečių dalyvavimo skirstymas, pasireiškia per dalyvavimo sritiškumą:

- **Politinis dalyvavimas.** Šis piliečių dalyvavimo būdas įgyvendinamas per balsavimą rinkimuose, įsitraukimą į rinkimų kampanijas, narystę partijose, protesto politiką, politines demonstracijas, įsitraukimą į socialinius judėjimus, referendumus. Svarbiausia šio dalyvavimo būdo funkcija – suteikti piliečiams galimybę tiesiogiai daryti įtaką valdžios priimamiems sprendimams.

- **Socialinis dalyvavimas.** Šis piliečių dalyvavimo būdas orientuotas į bendrąją visuomeninę naudą. Dažniausiai pasitaikančios veiklos, atliepančios socialinį dalyvavimą yra šios: savanorystė, visuomeninės/labdaros akcijos, bendruomenių kūrimas, nevyriausybinių organizacijų veikla.

- **Kultūrinis dalyvavimas.** Ši piliečių dalyvavimo sritis apima dalyvavimą religinėse organizacijose ir kultūrinėse veiklose.

- **Ekonominis dalyvavimas.** Šio piliečių dalyvavimo būdo tikslai įgyvendinami per narystę ir aktyvų veikimą profesinių sąjungų veiklose, įsitraukimą į dalyvaujamojo biudžeto kūrimą.

Piliečių dalyvavimo būdus sąlyginai galima suskirstyti į tiesioginius ir netiesioginius. Prie **tiesioginių dalyvavimo būdų** galima priskirti dalyvavimą rinkimuose, vietos gyventojų apklausose, susirinkimuose, peticijų, skundų, prašymų pateikimą ir kitus. **Netiesioginis piliečių dalyvavimas** vyksta per išrinktus valdžios atstovus, naudojant masines informavimo priemones, pavyzdžiui: piliečių informavimas per strateginius dokumentus, spaudos konferencijas, viešus posėdžius, konferencijas.

Vienas iš naujausių ir Lietuvoje prioritetiniu tapusiu tiesioginio, politinio piliečių dalyvavimo formų – **dalyvaujamas biudžetas**. Remiantis Transparency International Lietuvos skyriaus (2022) duomenimis, dalyvaujamas biudžetas – tai būdas kartu su bendruomene spręsti dėl viešųjų lėšų panaudojimo, kai bendruomenės nariai patys siūlo idėjas savivaldybei, mokyklai ar organizacijai ir balsuodami renka labiausiai patikusias. Dalyvaujamojo biudžeto iniciatyvos skatina bendruomenę aktyviau dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose, didina pasitikėjimą vietos valdžia. Transparency International Lietuvos skyriaus 2021 m. spalio mėn. atlikto tyrimo duomenimis, apie 30 mokyklų ir 22 savivaldybės Lietuvoje jau bent kartą įgyvendino dalyvujamąjį biudžetą. Nuo 2018 metų, kai įvyko pirmasis dalyvujamasis biudžetas Lietuvoje, savivaldybių gyventojai jau nusprendė dėl 2,3 mln. Eur. panaudojimo viešosios gerovės kūrimui.

Lietuvos savivaldybės įgyvendina dalyvujamąjį biudžetą siekdamos aktyvesnio gyventojų įtraukimo į sprendimų priėmimo procesą. Pagrindinė deklaruojama savivaldybių motyvacija įgyvendinti dalyvujamąjį biudžetą – noras paskatinti aktyvesnį gyventojų įtraukimą į sprendimų priėmimo procesą. Pasak Transparency International Lietuvos skyriaus (2021), dalyvujamasis biudžetas yra gera priemonė veiksmingai įtraukti gyventojus į bendruomenės veiklas, supažindinti juos su savivaldybėje vykstančiais procesais, biudžeto formavimu. Taip pat, didinti gyventojų pasitikėjimą vietos valdžia.

Viena iš labiausiai paplitusių piliečių dalyvavimo formų Lietuvoje – savanoriška veikla (Jaunimo reikalų departamentas, 2021). Remiantis Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymu (2011), tai yra savanorio neatlyginamai atliekama visuomenei naudinga veikla, kurios sąlygos nustatomos savanorio ir šios veiklos organizatoriaus susitarimu. 2011 metus Europos Komisija buvo paskelbusi savanoriškos veiklos metais. Tais pačiais metais mūsų šalyje priimtas savanorišką veiklą reglamentuojantis Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymas (2011). „Eurobarometro“ duomenimis, 2011 m. gegužės mėn. 20 proc. Lietuvos gyventojų užsiėmė atsitiktine / nereguliaria savanoryste, o 4 proc. – reguliaria savanoriška veikla. 2019 m. atlikta Lietuvos gyventojų apklausa parodė, kad 2018 m. savanoriškoje veikloje dalyvavo 11 proc., 2019 m. – 15 proc. gyventojų; labiausiai linkę savanoriauti 15–19 metų jaunimas (32 proc.), moksleiviai ir studentai (29 proc.) (Bendruomeninės ir savanoriškos veiklos Lietuvoje tyrimas, 2020). Remiantis Eurostat ir Eurobarometer duomenis, Lietuvoje savanorystė siekia visų Europos Sąjungos šalių vidurkį (apie 30 proc.), kuri viršija tokios išsivysčiusios šalys kaip Nyderlandai, Danija, Jungtinė Karalystė, Švedija, Suomija ir kt. Skandinavijos šalyse daugiau nei trečdalis, o Norvegijoje beveik pusė visų gyventojų dalyvauja savanoriškoje veikloje. Turint omeny minėtų šalių socialinę gerovę, ir mūsųose būtina skatinti gyventojus savanoriauti bei stiprinti nevyriausybių organizacijų sektorių, kuris ir yra tos savanoriškos veiklos vykdymo pamatas (Nevyriausybių organizacijų informacijos ir paramos centras, 2018).

Remiantis T. J. M. Mattijssen'o, A. A. E. Buijs'o, B. H. M. Elandes'o, B. J. M. Arts'o, R. I. van Dam'o ir J. L.M. Donders'o (2019) atlikto tyrimo duomenimis, XXI amžiaus visuomenė pilietinio dalyvavimo kontekste pasikeitė. Ekspertai įžvelgė didėjančią absenteizmą, kai valdančiuosius išrenka visuomenės mažuma, išryškėja visuomenės nepasitikėjimas politine valdžia; visuomenės politinio aktyvumo mažėjimas, pastebimas „bandos jausmas“, kai informacinių technologijų karta nebeatlieka gaunamos informacijos vertinimo ir tiki jiems pateikiama pirminė informacija. Todėl labai svarbu šiuolaikinėms valstybėms ir vietos savivaldos institucijoms užtikrinti ne masinio dalyvavimo kultūrą ir galimybes, bet kokybiško piliečių dalyvavimo kultūrą. Masinis dalyvavimas nepadaro politikos kokybiškesnės. Geriau sąmoningas nedalyvavimas, nei sprendimai priimami be atlikto vertinimo ir asmeninių poreikių tenkinimui, kurie neturi viešosios naudos komponentės. Visuomenę, kuri aktyviai dalyvauja viešuosiuose procesuose galime suskirstyti į informuotus ir žinančius piliečius:

- **Informuoti piliečiai** – informaciją/dezinformaciją gavę asmenys, dažnai vadovaujasi „bandos jausmu“, patys nedarantys išvadų, negebantys analizuoti pateikiamos informacijos teisingumo.
- **Žinantys piliečiai** – informaciją analizuojantys asmenys, turintys savo nuomonę, darantys išvadas, turintys politinį išprusimą.

Jau nuo senų demokratijos užuomazgos laikų, valdžiai lengviau valdyti ir dirbti su informuotais piliečiais, nes jiems galima daryti įtaką, jie yra patiklūs. Nepatvirtintais duomenimis, dažniausiai rinkimuose dalyvauja informuoti piliečiai. Žinantys piliečiai atlieka vertinamuosius veiksmus, pasirenkant piliečių dalyvavimo sritį, būdą ir išsikeliant dalyvavimo proceso tikslus.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė aktyvina piliečių dalyvavimą tiek nacionaliniu, tiek regioniniu lygmeniu ir pateikia piliečių dalyvavimo svarbos kriterijus:

- įsitraukiantis pilietis daugiau sužino apie valstybėje vykstančius procesus;
- dalyvaujantis pilietis yra ir jaučiasi išgirstas;
- galimybė spręsti sau, savo aplinkai ir visuomenei aktualias problemas;
- piliečių įsitraukimas padeda priimti kokybiškesnius, pagrįstus, visuomenės lūkesčius atitinkančius sprendimus;
- prisidedama prie nacionalinių ilgalaikių strategijų įgyvendinimo;
- auga pasitikėjimas bendrapiliečiais, institucijomis ir valstybe;
- prisidedama prie valstybės pažangos ir demokratijos stiprinimo (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2022).

Taigi, remiantis mokslinės literatūros analize bei gerosios kitų valstybių patirties plėtojant piliečių dalyvavimą pavyzdžiais, galima teigti, kad piliečių aktyvaus įsitraukimo veiklos į viešuosius procesus sukuriama socialinė vertė yra kompleksinė, socialinis poveikis ilgalaikis, sisteminis, reikšmingas tiek pačiam piliečiui, tiek ir vietos savivaldai, visuomenei. Visa tai padeda pristatyti piliečių dalyvavimą per skirtingas jo įgyvendinimo formas, kaip būtiną pilietinę atsakomybę, mažai išnaudotą žmonių išteklių potencialą vietos ir nacionaliniu lygmeniu, kartu ieškant valstybės ir/ar regiono bendrakūros tradicijos puoselėjimo.

2. TYRIMO METODIKA

Tyrimo tikslas – išanalizuoti jaunų žmonių nuomonę šiose piliečių dalyvavimo temose:

- jaunimo politika ir jos prieinamumas trimis aspektais: žinau, dalyvauju, vertinu;
- požiūris į savanorystę ir NVO sektorių.

Tyrimo metu yra vertinamos jaunimo piliečių dalyvavimo galimybės ir įsitraukimas Klaipėdos mieste 2020-aisiais ir 2021-aisiais metais. Tyrimo metu atliekama 2020-ųjų ir 2021-ųjų metų apklausos duomenų lyginamoji analizė.

Tyrimo metu taikomas kiekybinio tyrimo tipas. Kiekybiniams duomenims surinkti buvo parengta standartizuota anoniminė apklausa. Apklausa buvo organizuota internetinio anketavimo metodu.

Tyrimo objektas: Klaipėdos miesto jaunimo piliečių dalyvavimo įsitraukimo galimybės.

Tyrimo uždaviniai:

1. Identifikuoti piliečių dalyvavimo svarba socialiniame kontekste
2. Nustatyti jaunų žmonių nuomonę apie Klaipėdos mieste įgyvendinamą jaunimo politiką ir jos formavimo būdus.
3. Atskleisti jaunimo požiūrį į savanorystę ir NVO sektoriaus organizacijų veiklą Klaipėdos mieste.

Tyrimo bendroji populiacija: Klaipėdos mieste gyvenantis, besimokantis, dirbantis ir jaunas šeimas kuriantis jaunimas (14-35 m.).

Tyrimo tikroji populiacija: Klaipėdos miesto bendrojo lavinimo mokyklų vyresniųjų klasių mokiniai, profesinių mokyklų, universitetų ir kolegijų studentai, jaunimo nevyriausybinėse organizacijose atstovai, jaunimas – plačiaja prasme (14-35 m.).

Pasiekta tyrimo imtis – 725 jaunimo atstovai (2021 m.), 559 jaunimo atstovai (2020 m.)

Tyrimo instrumentas. Tyrimo klausimynas sudarytas užsakovu, remiantis Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatyme ir Klaipėdos miesto jaunimo politikos plėtros programos 2020-2022 m. strateginiame veiklos plane įtvirtintomis jaunimo politikos sritimis:

- *Jaunimo politika (piliečių dalyvavimas).* Šioje dalyje tiriama Klaipėdoje veikiančių jaunimo ir su jaunimu dirbančių organizacijų bei jų veiklos žinomumą, jaunimo susipažinimo su Klaipėdos jaunimo reikalų tarybos ir koordinatoriaus veikla situacija, jaunimo įsitraukimas į jaunimo politikos formuojančių darbo grupių veiklą ir dalyvavimas joje, dalinimosi informacija būdų priimtinumas, jaunimo aktualiausi klausimai;

- *Savanorystė (piliečių dalyvavimas)*. Tyrimo metu atskleidžiamas savanoriškos veiklos vertės suvokimas, įvardinami veiksniai, skatinantys ir trukdantys dalyvauti savanoriškoje veikloje, savanoriškos veiklos 19 sritis, informacijos šaltiniai apie savanoriškos veiklos galimybes, atliekamas NVO aktyvumo ir indėlio į miesto gerovę vertinimas;

Duomenų analizės metodai. Analizuojant kiekybinio tyrimo duomenis, taikyta aprašomoji statistika. Tai duomenų sisteminimo ir grafinio vaizdavimo metodas, kuris leidžia daryti pagrįstas išvadas apie nagrinėjamas savybes (V. Čekanavičius, G. Murauskas, 2001). Remiantis šiuo metodu koncentruotai pateikiama informacija, esanti dideliuose duomenų masyvuose. Remiantis aprašomosios statistikos metodu, skaičiuojami kintamųjų dažniai, atliekama lyginamoji analizė, siekiant pastebėti dažniausiai ar rečiausiai pasikartojančias duomenų aibės savybes, padėties ir sklaidos charakteristikas.

Tyrimo apribojimai. Tyrimas apribotas konkrečia tyrimo imtimi ir geografiniu kontekstu (Klaipėdos miestas). Siekiant detalesnių tyrimo rezultatų, rekomenduotina išplėsti tyrimo imtį įtraukiant tyrimo dalyvius iš kitų miestų. Be to, tyrimas yra apribotas aiškiais tyrimo klausimų sritimis (jaunimo politika, savanorystė, miesto infrastruktūra ir laisvalaikio veiklos, visuomenės sąmoningumas ir atvirumas). Tyrimo problemos detalesnio sprendimo gali būti ieškoma analizuojant minėtas sritis kaip atskiras kryptis skirtingiems tyrimams atlikti.

Tyrimo etika. Tyrime dalyvavo nepilnamečiai asmenys, kurie buvo apklausiami skaitmeniniu duomenų rinkimo metodu internetu, anonimiškai. Tyrimas buvo atliekamas laikantis etinių principų, užtikrinamas tiriamųjų ir tyrėjo saugumas. Tyrimo atlikimo metu buvo laikomasi šių mokslinio tyrimo etikos principų:

- pagarbos asmens privatumui principas;
- konfidencialumo ir anonimiškumo principas;
- geranoriškumo ir nusiteikimo nekenkti tiriamam asmeniui principas;
- teisingumo principas.

3. TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ

3.1. Apklauso dalyvių demografiniai duomenys

Didžiąją 2021-ųjų m. tyrimo imties dalį sudaro Klaipėdos mieste gyvenantys mokiniai. Iš 725-ių tyrime dalyvavusių asmenų 68,41 proc. sudaro mokiniai. Apklausoje savo nuomonę išreiškė 15,03 proc. studentų, 22 proc. samdomų jaunimo darbuotojų, jaunų šeimų ir kitų tikslinės auditorijos amžių atitinkančių apklauso dalyvių (žr. lentelę Nr. 2).

2 lentelė. Apklauso dalyvių statusas 2021 m.

Statusas	Skaičius	Procentas
Mokinys	496	68,41
Studentas	109	15,03
Studentas ir samdomas darbuotojas	18	2,48
Studentas ir pats sau darbdavys (savininkas)	38	5,24
Samdomas darbuotojas	22	3,03
Pats sau darbdavys (savininkas)	2	0,27
Dekretinėse, vaiko priežiūros atostogose esantis asmuo	5	0,70
Bedarbis, ieškau darbo	19	2,62
Bedarbis, darbo neieškau	16	2,22
	725	100

Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis

Aktyviausiai apklausoje dalyvavo moteriškos lyties atstovės, kurios sudarė daugiau kaip pusę visų apklauso dalyvių, t.y. 62,34 proc. 26,21 proc. jų – vyrai. Pažymėtina tai, kad 11,45 proc. asmenų, dalyvavusių apklausoje, nenorėjo atskleisti savo lyties (lent. 3).

3 lentelė. Apklauso dalyvių lytis 2021 m.

Lytis	Skaičius	Procentas
Moteris	452	62,34
Vyras	190	26,21
Nenorėčiau atskleisti	83	11,45
	725	100

Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis

2021-aisiais metais kiekybiniame tyrime dalyvavo:

- 15-17 m. amžiaus jaunimo atstovų – 38,21 proc.;
- 18-20 m. amžiaus jaunimo atstovų – 31,45 proc.

Šios dvi amžiaus grupės bendrai sudaro daugiau kaip pusę visų apklausoje dalyvavusių asmenų.

Likusią dalį apklausos dalyvių sudaro:

- 14 m. amžiaus arba jaunesni Klaipėdos jaunimo atstovai – 12,96 proc.;
- 21-25 m. amžiaus jaunimo atstovai – 7,86 proc.;
- 26-29 m. amžiaus jaunimo atstovai – 0,69 proc.;
- 30-35 m. amžiaus visuomenės atstovai – 4,69 proc.
- vyresni nei 35 m. visuomenės atstovai – 4,14 proc.

Remiantis tyrimo metu gautais duomenimis galima teigti, kad aktyviausiai jaunimo politika ir jaunimo situacijos tyrimu Klaipėdos mieste domisi moksleiviai ir studentai iki 25 metų.

Didžioji dalis apklausoje dalyvavusių asmenų, t.y. 58,76 proc. gyvena Klaipėdos mieste. 26,48 proc. apklausos dalyvių nurodė, kad gyvena Klaipėdos rajone, o 14,76 proc. rinkosi atsakymą „Kitur“. Galima daryti prielaidą, kad asmenys, nurodę gyvenamąją vietą „kitur“ galimai yra Klaipėda City Alumni – aktyvūs Klaipėdos gyventojai, kurie šiuo metu gyvena kituose Lietuvos miestuose, užsienio šalyse, tačiau ir toliau aktyviai domisi Klaipėdoje vykstančiu visuomeniniu, politiniu ir kultūriniu gyvenimu (žr. lentelę Nr. 4).

4 lentelė. Apklausoje dalyvių gyvenamoji vieta 2021 m.

Gyvenamoji vieta	Skaičius	Procentas
Klaipėdos mieste	426	58,76
Klaipėdos rajone	192	26,48
Kitur	107	14,76
	725	100

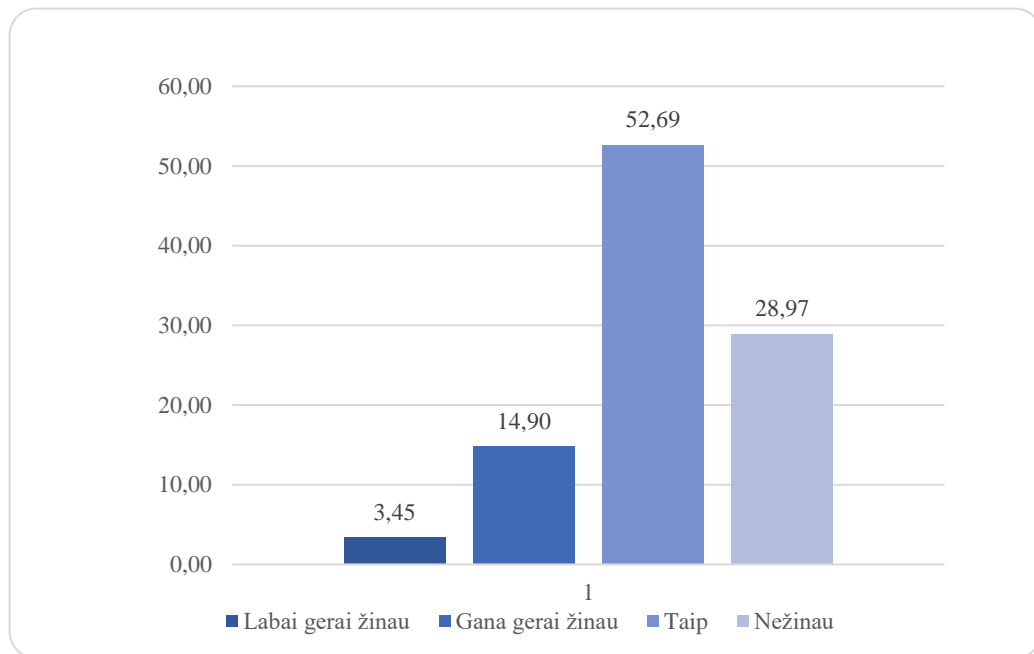
Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis

3.2. Jaunimo politika

2021 m. jaunų žmonių galimybių ir įsitraukimo tyrimu Klaipėdos mieste siekiama identifikuoti jaunų žmonių nuomonę apie Klaipėdos mieste įgyvendinamą jaunimo politiką ir jos formavimo būdus. Taip pat siekiama suprasti, ar jaunimas žino mieste veikiančias jaunimo organizacijas, jų kuriamą poveikį, galimybes įsitraukti į jų veiklą.

Šios tyrimo dalies rezultatai aptariami žemiau.

Apklauso dalyvių buvo teiraujamas, kaip gerai jie žino apie Klaipėdoje veikiančias jaunimo ir su jaunimu dirbančias organizacijas ir jų veiklą. Tyrimo metu gauti rezultatai yra pateikiami 1-ame paveiksle.

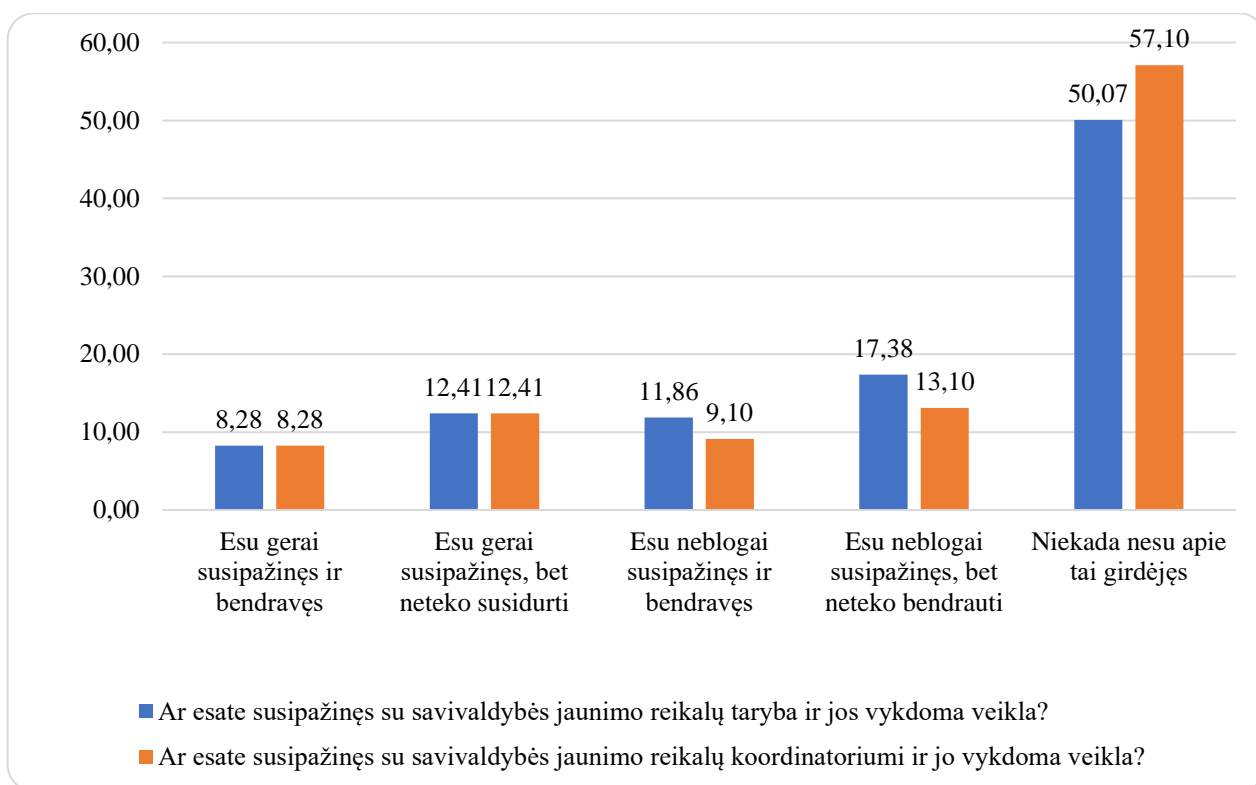
Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis

1 pav. Žinojimas apie Klaipėdoje veikiančias jaunimo ir su jaunimu dirbančias organizacijas bei jų veiklą (proc.)

Remiantis 1-ame paveiksle pateiktais duomenimis, galima teigti, kad 52,7 proc. apklaustųjų teigia žinantys apie jaunimo ir su jaunimu dirbančias organizacijas Klaipėdos mieste. 3,4 proc. apklauso dalyvių patvirtino, kad labai gerai žino ir 14,9 proc., kad gana gerai žino šias organizacijas. Remiantis šiais duomenimis galima teigti, kad didžioji dauguma (net 71 proc.) apklauso dalyvių gana gerai yra susipažinę su jaunimą atstovaujančiomis organizacijomis.

Pažymėtina, kad 29,0 proc. apklausoje dalyvavusių dalyvių visiškai nėra susipažinę su jaunimo organizacijų veikla Klaipėdos mieste.

Tyrimo organizatoriams taip pat buvo aktualu išsiaiškinti, ar gerai apklauso dalyviai yra susipažinę su savivaldybės jaunimo reikalų taryba, jaunimo reikalų koordinatoriumi ir šių darinių vykdoma veikla. Duomenis apibendrinantys rezultatai pateikiami 2-ame paveiksle.

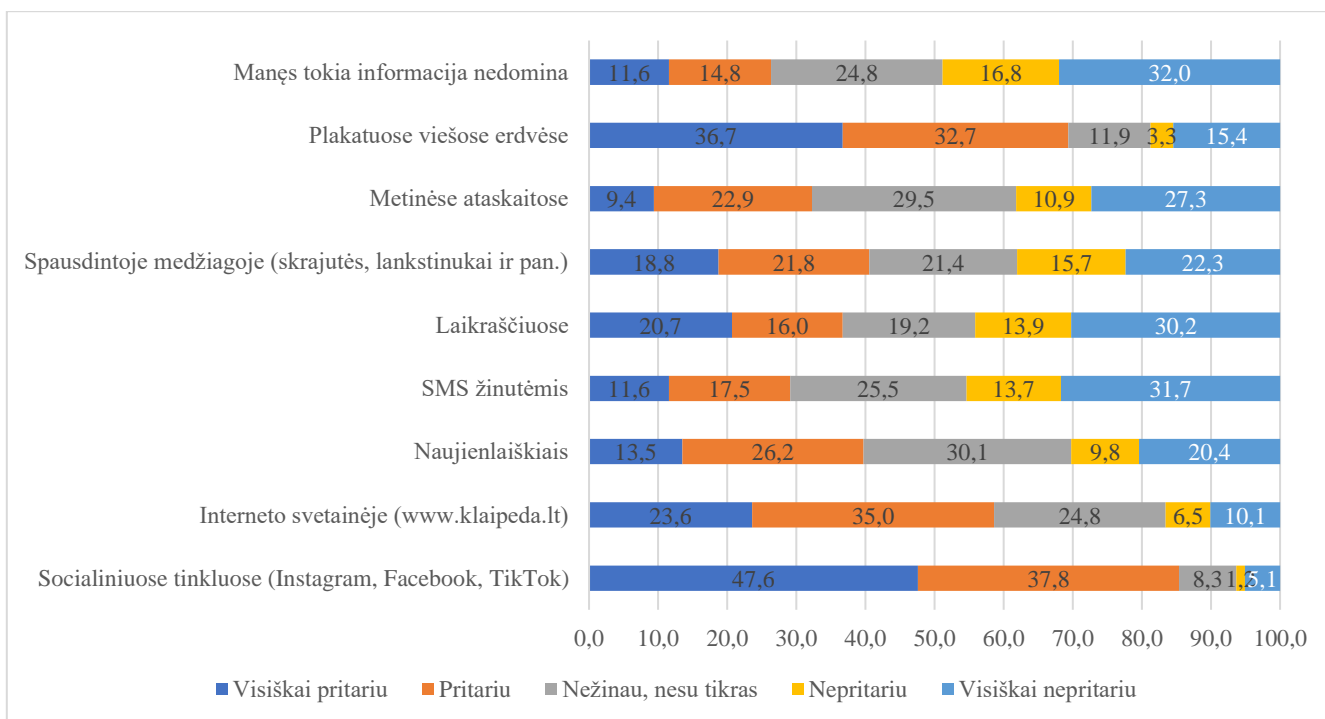
Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis

2 pav. Susipažinimas su Klaipėdos jaunimo reikalų tarybos ir koordinatoriaus veikla (proc.)

Tyrimas atskleidė, kad daugiau kaip pusė apklausoje dalyvavusių asmenų niekada nėra girdėję apie Klaipėdos jaunimo reikalų tarybą ir koordinatorių bei jų koordinuojamą ir vykdomą veiklą. Jaunimo reikalų koordinatoriaus ir jo veiklos sričių nežino 57,10 proc. apklausos dalyvių, o nėra girdėję apie jaunimo reikalų tarybą ir jos veiklą 50,07 proc. apklaustųjų.

Gerai susipažinę ir bendravę su jaunimo reikalų koordinatoriumi bei jaunimo reikalų taryba yra tik po 8,28 proc. apklausos dalyvių. Po 12,41 proc. apklausoje dalyvavusių asmenų teigia, kad su jaunimo politika dirbančiais dariniais Klaipėdos mieste yra gerai susipažinę, tačiau nėra tekę susidurti.

Tyrimo dalyvių taip pat buvo teiraujamas, kokie informacijos gavimo būdai apie Klaipėdos m. savivaldybės vykdomą veiklą, susijusią su jaunais žmonėmis, būtų priimtini ir patrauklūs. Gauti rezultatai pateikiami 3-iame paveiksle.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis

3 pav. Informacijos gavimo būdų priimtumas ir patrauklumas (proc.)

Labiausiai patraukliais (vertinami atsakymai „visiškai pritariu“ ir „pritariu“) informacijos sklaidos būdais apklausos dalyviai įvardija šiuos:

- socialiniai tinklai (85,4 proc.);
- internetinė svetainė (www.klaipeda.lt) (58,6 proc.);
- plakatai viešose erdvėse (69,4 proc.);
- spausdintoje medžiagoje (40,6 proc.);
- naujienlaiškiai (39,7 proc.).

Mažiausiai priimtini ir patrauklūs būdai (vertinami atsakymai „visiškai nepritariu“ ir „nepritariu“) apklausoje dalyvavusiems asmenims yra šie:

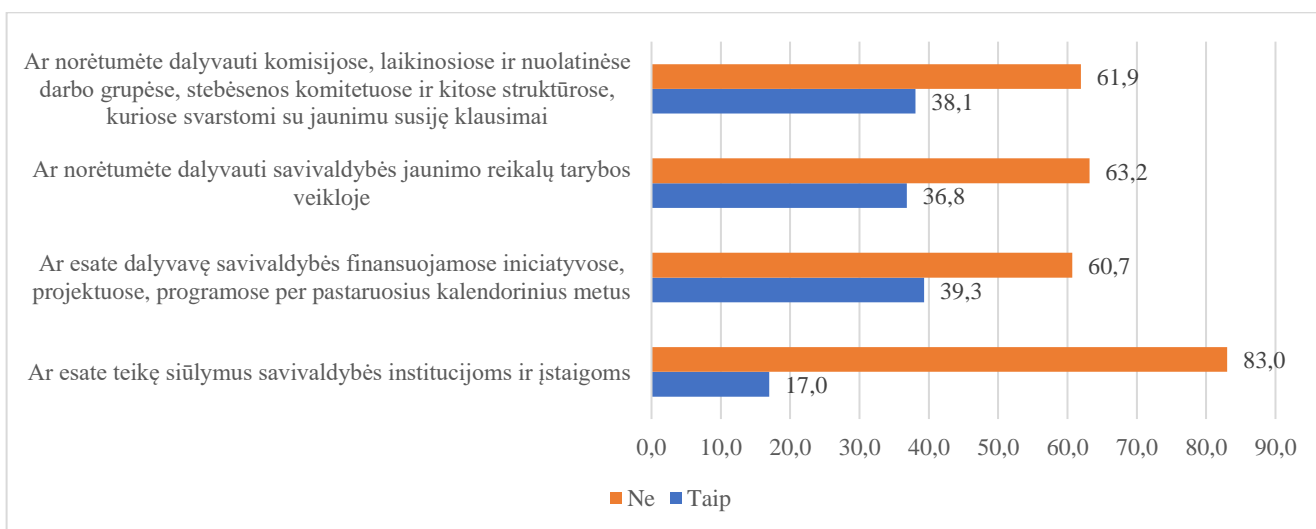
- SMS žinutės (45,4 proc.);
- laikraščiai (44,1 proc.);
- metinės ataskaitos (38,2 proc.).

Apklausos dalyviai pateikė ir kitus galimus komunikacijos būdus, kurie, jų manymu, turėtų sudominti jaunimą aktualia informacija:

- organizuoti ekskursijas į jaunimo organizacijas ir su jaunimu dirbančias organizacijas;
- vykti su pristatymais susitikimais į mokyklas;
- įgyvendinti kūrybines veiklas ir taip pristatyti vykdomas veiklas;
- interaktyvūs skaitmeniniai pristatymai video filmai.

Svarbu paminėti, kad pandeminio ir postpandeminio laikotarpio akivaizdoje, apklausoje dalyvavę asmenys, prioritetą skiria kontaktiniams susitikimams su jaunimo politikos formuotojais ir įgyvendintojais, ekskursijoms į jaunimo organizacijas, kūrybinėms bendradarbiavimo veikloms. Klaipėdos m. savivaldybės administracija turi ieškoti naujų būdų, kaip sudominti jaunimą ir užtikrinti jaunimo informavimą apie vykdomą jaunimo politiką mieste ir šio bendravimo neturėtų apriboti skaitmeninės komunikacijos priemonėmis. Svarbu pastebėti, kad tik įtraukta ir suvokusi savo indėlio svarbą jaunimo bendruomenė noriai jungsis prie jaunimo politikos įgyvendinimo mieste.

Apklausoje dalyvių pasiteiravus, į kokias jaunimo politiką formuojančias darbo grupes įsitraukia, gauti atsakymai nenuiteikia optimistiškai. Remiantis apklausoje gautais duomenimis, galima teigti, kad didžioji dauguma, net 83 proc., jaunimo nėra teikę pasiūlymų savivaldybės institucijoms ir įstaigoms, per pastaruosius kalendorinius metus nėra dalyvavę savivaldybės finansuojamose iniciatyvose, projektuose. Svarbu pastebėti, kad didžioji dauguma apklausoje dalyvių teigia nenorintys dalyvauti nei savivaldybės jaunimo reikalų tarybos veikloje (63,2 proc.), nei komisijose, darbo grupėse (61,9 proc.), dirbančiose su jaunimo politikos ir jo gerovės Klaipėdos mieste klausimais. Detalūs rezultatai, apibendrinantys jaunimo įsitraukimą į jaunimo politiką formuojančių darbo grupių veiklą, pateikiami 4-ame paveiksle.

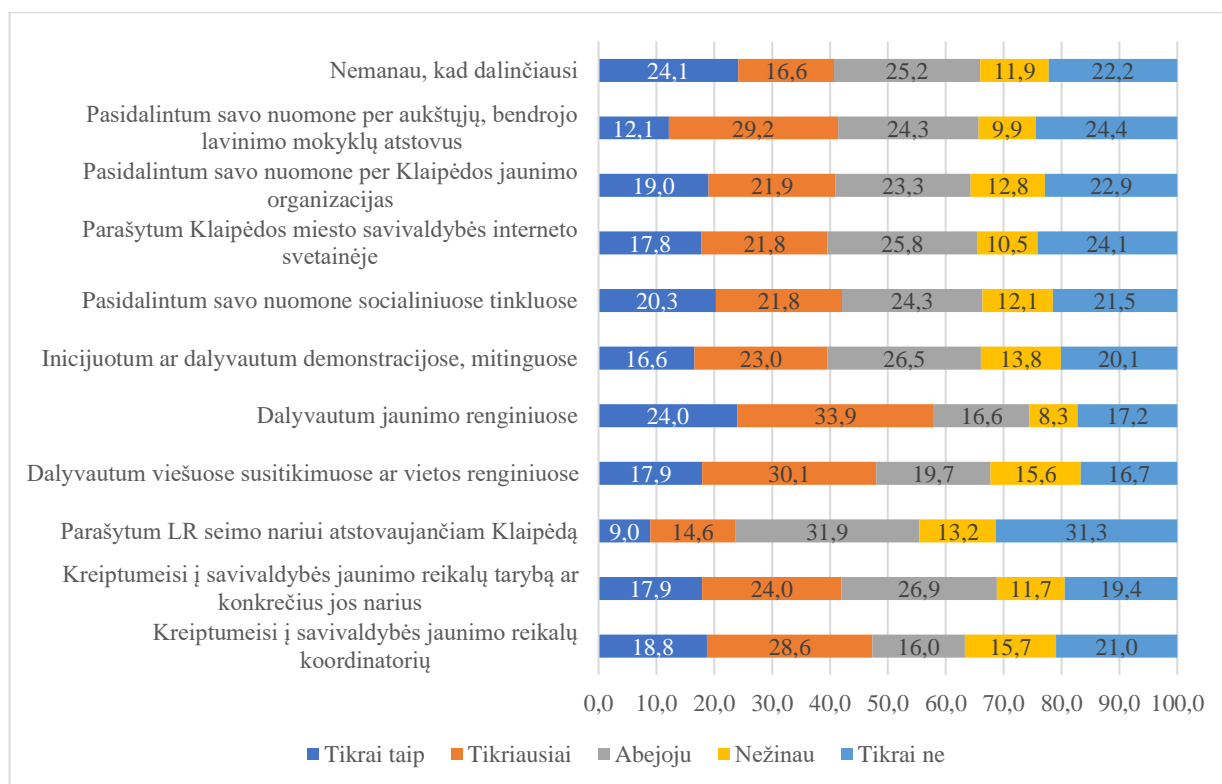

Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis

4 pav. Įsitraukimo į jaunimo politikos formuojančių darbo grupių veiklą (proc.)

4-ame paveiksle matyti, kad 39,3 proc. apklausoje dalyvavusių asmenų teigia, jog per pastaruosius kalendorinius metus yra dalyvavę savivaldybės finansuojamose iniciatyvose, projektuose ar programose. Taip pat pažymėtina, kad šiek tiek daugiau nei trečdalis (36,8 proc.) apklausoje dalyvių norėtų dalyvauti jaunimo reikalų tarybos veikloje. Todėl savivaldybė ir joje įsteigti dariniai tiesiogiai

dirbantys su jaunimo klausimais, turėtų siekti šių jaunų žmonių įveiklinimo. Tinkamas jaunimo informavimas apie galimybes tapti jaunimo politikos kūrėjais Klaipėdos mieste, pritrauktų papildomus narius į svarbių jaunimo klausimų sprendimo procesus. Tai puiki terpė atrasti naujus vietos valdžios ir jaunimo bendradarbiavimo ryšius.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis

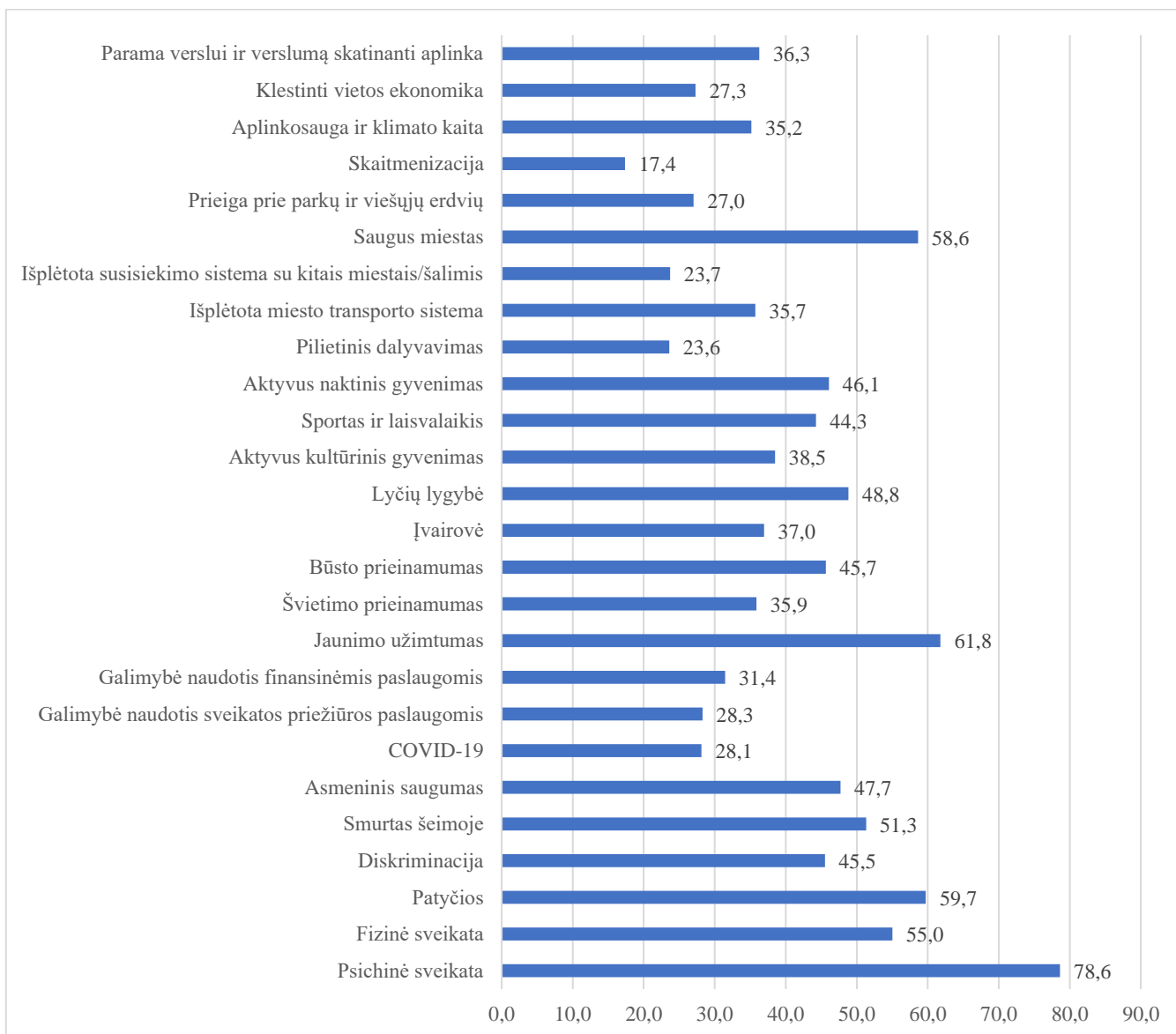
5 pav. Dalinimosi informacija būdų priimtumas (proc.)

Tyrimu buvo siekiama identifikuoti, kokiais būdais jaunimas nori išreikšti savo nuomonę, dalintis įžvalgomis ir patarimais jaunimo politikos klausimais, apklausos dalyviai buvo pakviesti įvardinti, kurie informacijos dalinimosi būdai yra priimtinausi (žr. pav. Nr. 5). Daugiausiai, t.y. 57,9 proc. apklaustųjų (vertinami atsakymai „tikrai taip“ ir „tikriausiai“) pažymėjo, kad informacija dalintųsi dalyvaudami jaunimo renginiuose. 48 proc. apklausos dalyvių dalintųsi informacija viešuose susitikimuose ar vietos renginiuose, 42,1 proc. – socialiniuose tinkluose. 47,4 proc. jaunų žmonių kreiptųsi į Jaunimo reikalų koordinatorių.

Mažiau priimtini dalinimosi informacija būdai apklausos dalyviams pasirodė šie:

- laiškas LR Seimo nariui atstovaujančiam Klaipėdą („tikrai ne“ pažymėjo 31,3 proc. dalyvis);
- pranešimas Klaipėdos miesto savivaldybės internetiniame puslapyje (24,1 proc.);
- dalinimasis per aukštųjų, bendrojo lavinimo įstaigų atstovus (24,4 proc.).

Remiantis apklausos dalyvių atsakymais, pastebima tendencija, kad jaunimas nori dalintis informacija, išreikšti savo nuomonę ne per kitus asmenis, bet patys, dalyvaudami renginiuose, iniciatyvose, būdami aktyvūs socialiniuose tinkluose.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis

6 pav. Jaunimui aktualiausi klausimai Klaipėdos mieste (proc.)

Apklausos dalyvių buvo teirujamasi, kokie jaunimo klausimai jiems yra aktualiausi. Apibendrinant šio klausimo rezultatus, galima teigti, kad svarbiausi klausimai jaunimui yra šie:

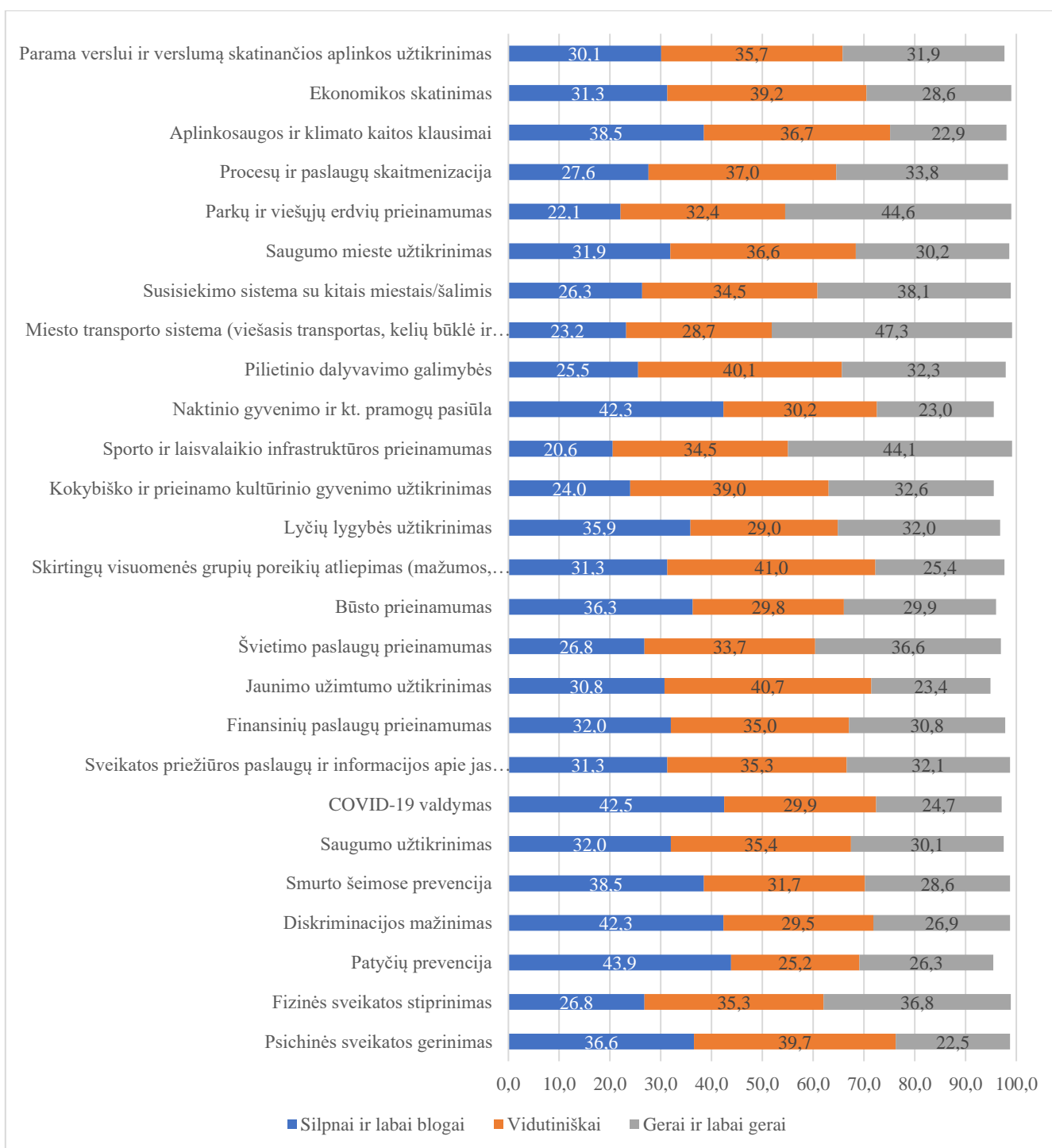
- psichinė sveikata (78,6 proc.);
- saugus miestas (58,6 proc.);
- jaunimo užimtumas (61,8 proc.);
- patyčios (59,7 proc.);

- fizinė sveikata (55,0 proc.).

Mažiau aktualūs jaunimo klausimai yra skaitmenizacija (17,4 proc. apklaustųjų), pilietinis dalyvavimas (23,6 proc.) ir Covid-19 tema (28,1 proc.). Rezultatai pateikiami 6-ame paveiksle.

Taigi, pandeminio ir postpandeminio laikotarpio kontekste apklausoje dalyvavęs jaunimas nori kalbėti, diskutuoti ir gilintis emocinio sveikatinimo, saugumo, užimtumo ir patyčių prevencijos klausimais, kurie tiesiogiai susiję su jų gyvenimo kokybe ir ateities perspektyvomis. Siekiant jaunimą įveiklinti domėtis ir dalyvauti jaunimo politikos įgyvendinime, svarbu atliepti ir aktualizuoti svarbiausius jaunimui poreikius. Todėl Klaipėdos miesto savivaldybės administracija bei jaunimo organizacijos turi bendradarbiauti ir veikti jaunimui aktualiomis temomis, atrandant tarpusavio dialogą ir partnerystės patirtis.

Siekiant detalizuoti jaunimui aktualiausius klausimus Klaipėdos mieste, apklausoje dalyvavę jaunimo atstovai įvertino veiklos sričių poveikį Klaipėdos mieste. Detalūs rezultatai pateikiami 7-ame paveiksle.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis

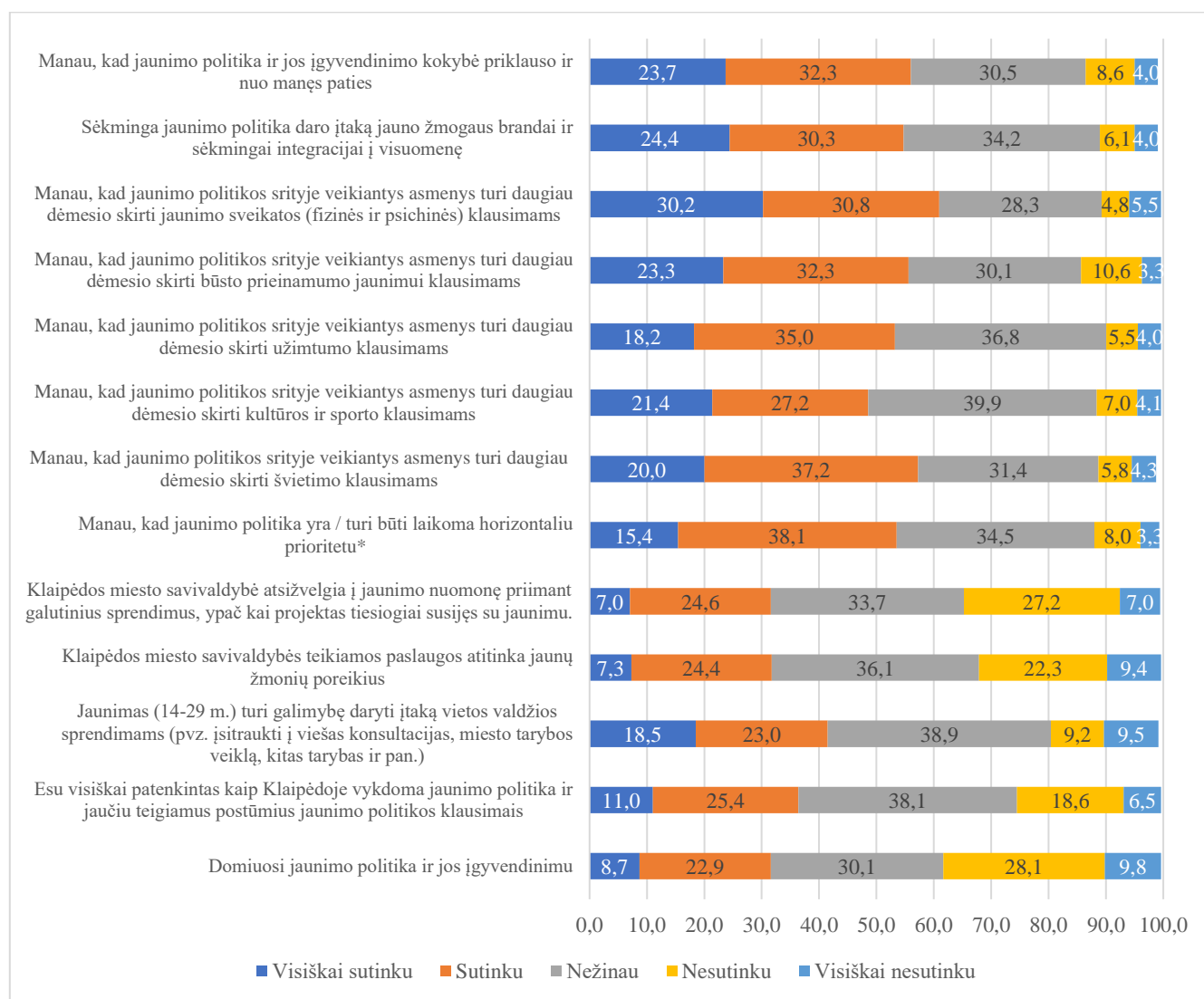
7 pav. Veiklos sričių poveikio vertinimas (proc.)

Tarp geriausiai valdomų sričių buvo išskirtos šios: parkų ir viešųjų erdvių prieinamumas (44,6 proc.), miesto transporto sistema (47,3 proc.), sporto ir laisvalaikio infrastruktūros prieinamumas (44,1 proc.), susisiekimo sistema su kitais miestais, šalimis (38,1 proc.), fizinės sveikatos stiprinimas (36,8 proc.), švietimo paslaugų prieinamumas (36,6 proc.).

Kaip silpniausiai valdomos sritys Klaipėdos mieste buvo išskirtos šios: naktinio gyvenimo ir kitų pramogų pasiūla (42,3 proc.), aplinkosaugos ir klimato valdymo klausimai (38,5 proc.), diskriminacijos mažinimas (42,3 proc.), patyčių prevencija (43,9 proc.), psichinės sveikatos gerinimas (36,6 proc.).

Remiantis apklausos metu gautais duomenimis, galima teigti, kad Klaipėdos mieste veikiantis jaunimas yra patenkintas miesto viešosiomis erdvėmis, susisiekimo ir viešojo transporto sistema, tačiau jaunimas pasigenda didesnės naktinio gyvenimo ir laisvalaikio pramogų pasiūlos. Taip pat identifikuojama problema diskriminacijos ir patyčių prevencijos valdymo srityje. Būtina skirti didesnę dėmesį jaunimo emocinės pagalbos suteikimui, laisvalaikio užimtumo veiklų organizavimui, kad jaunimas Klaipėdos mieste jaustųsi ne tik saugus fiziškai, bet ir emociškai.

Atliekant detalesnę veiklos sričių poveikio analizę, buvo vertinamas įgyvendinamos jaunimo politikos poveikis. Išsamūs rezultatai pateikiami 8-ame paveiksle.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis

8 pav. Jaunimo politikos įgyvendinimo poveikio vertinimas (proc.)

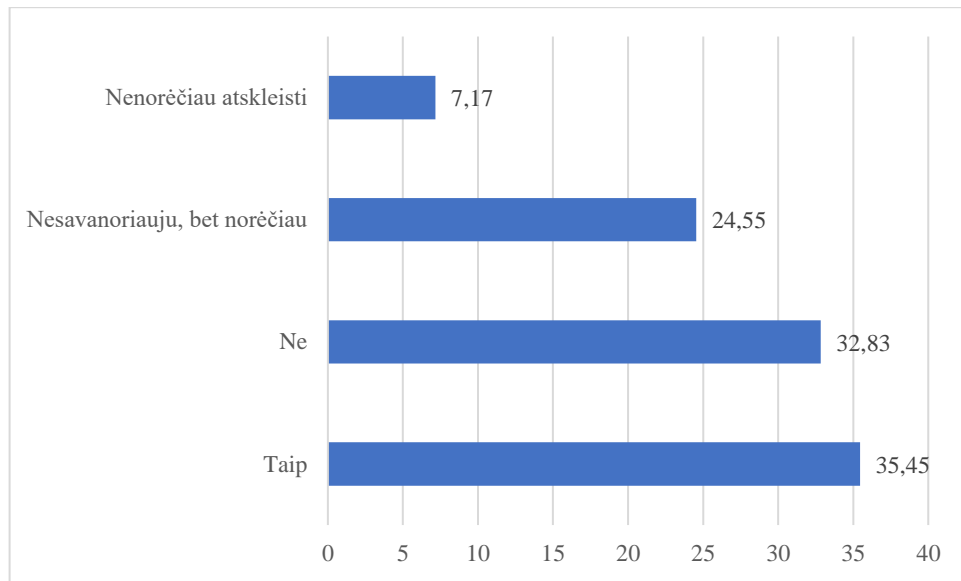
Vertindami visus apklausoje pateiktus teiginius daugiau nei trečdalis apklausoje dalyvavusių asmenų rinkosi atsakymą „nežinau“. Todėl galima daryti prielaidą, kad jaunimas yra menkai susidomėjęs jaunimo politikos klausimais. 61,0 proc. apklausos dalyvių mano, kad jaunimo politikos srityje veikiantys asmenys turi daugiau dėmesio skirti jaunimo sveikatos (fizinės ir psichinės) klausimams. 57,2 proc. identifikavo, kad jaunimo srityje veikiantys asmenys turi daugiau dėmesio skirti švietimo klausimų aktualizavimui. 54,7 proc. apklaustųjų patvirtino, kad sėkminga jaunimo politika daro įtaką jauno žmogaus brandai ir sėkmingai integracijai į visuomenę. 55,6 proc. apklausos dalyvių akcentavo jaunimo apgyvendinimo prieinamumo klausimą.

Remiantis 2021 m. atlikto tyrimo duomenimis, pastebima, kad jaunimas menkai žino apie įgyvendinamą jaunimo politiką Klaipėdos mieste. Tačiau identifikuojamas didesnis susidomėjimas veikiančiomis Klaipėdos mieste jaunimo organizacijomis ir su jaunimu dirbančiomis organizacijomis. Menkas jaunimo domėjimasis jaunimo politikos įgyvendinimu ir projektavimu suponuoja ne tik pačių jaunų žmonių noro trūkumas ir pasyvus įsitraukimas, bet ir efektyvios Klaipėdos miesto savivaldybės ir su jaunimu dirbančių organizacijų komunikacijos trūkumas, jaunimo dialogo iniciatyvų stygius bei žinojimo, kuo gyvena jaunimas, trūkumas. Siekiant kurti ilgalaikes bendradarbiavimo iniciatyvas tarp jaunimo ir jaunimo nevyriausybinių organizacijų, su jaunimu dirbančių organizacijų ir viešojo sektoriaus, būtina skirti didesnę dėmesį personalizuotai ir tikslinei komunikacijai, jaunimo problemų monitoringui, jaunimo galių įveiklinimui ir pasiektų rezultatų viešinimui. Sujungus šias sinergijos ašis tikimasi sukurti ir įveiklinti nuolatinio bendradarbiavimo tinklaveiklą, kuri padėtų skirtingoms interesų grupėms tapti jaunimo politikos bendrakūrėjais.

3.3. Požiūris į savanorystę

Tyrimo metu buvo siekiama atskleisti jaunimo požiūrį į savanorystę ir NVO sektoriuje veikiančių organizacijų veiklą Klaipėdos mieste.

Apklausos dalyvių buvo teirujamasi, ar jie dalyvauja savanoriškoje veikloje, ar identifikuoja save kaip savanorius. Išanalizavus tyrimo metu gautus duomenis, galima pažymėti, kad didžioji dalis jų, t.y. 35,45 proc. teigė savanoriaujantys. 24,55 proc. apklausoje dalyvavusių jaunimo atstovų teigia, kad šiuo metu nesavanoriauja, tačiau norėtų. 32,83 proc. apklaustųjų teigė nesavanoriaujantys. Išsamūs duomenys pateikiami 9-ame paveiksle.

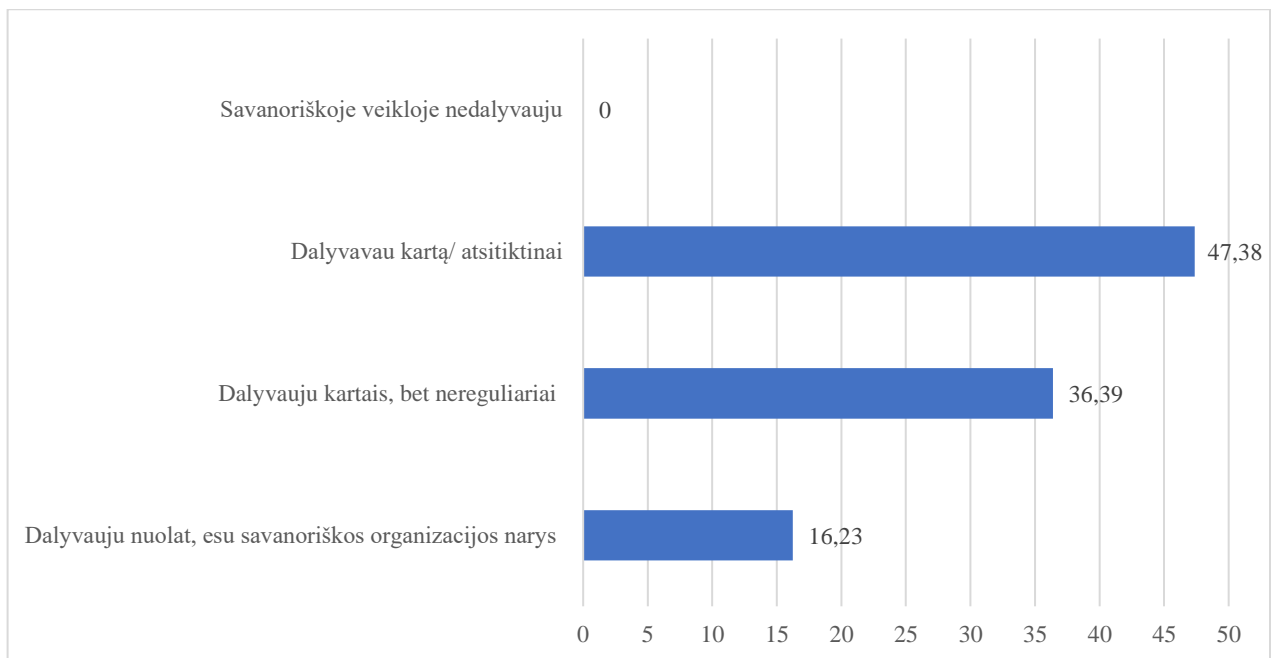

Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis

9 pav. Savanorystės veikloje dalyvaujančių apklausos dalyvių skaičius (proc.)

Galima daryti prielaidą, kad jaunimas stokoja žinių apie savanoriškos veiklos galimybes ir vertę, nes net du trečdaliai apklausoje dalyvavusio jaunimo nesavanoriauja ir tik dalis jų mano, kad norėtų savanoriauti. Todėl būtina ieškoti būdų, kaip jaunas žmones informuoti apie šias savanorystės galimybes bei juos nukreipti naudingos visuomeninės veiklos link.

Apklausos dalyvių, kurie teigia savanoriaujantys, buvo teiraujama, kiek laiko jie skiria savanoriškoms veikloms (žr. paveikslą Nr. 10).

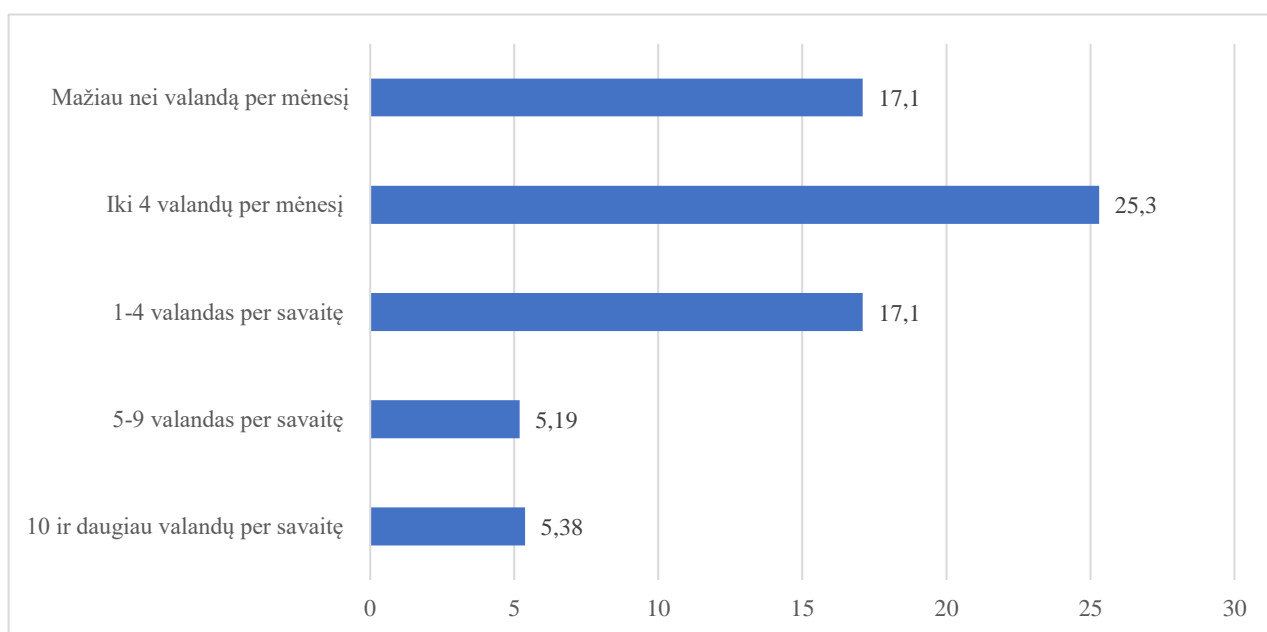

Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis

10 pav. Dalyvavimo savanoriškoje veikloje reguliarumas (proc.)

16,23 proc. savanoriaujančių jaunimo atstovų teigė, kad savanoriauja nuolat, nes yra savanoriškos organizacijos narys. Didžioji dalis, t.y. 47,38 proc. patvirtino, kad dalyvauja atsitiktinai, esant poreikiui, o 36,39 proc. savanorystėje dalyvauja kartais, tačiau nereguliariai. Remiantis šiais duomenimis, pastebimas jaunimo savanoriškos veiklos nereguliarumas.

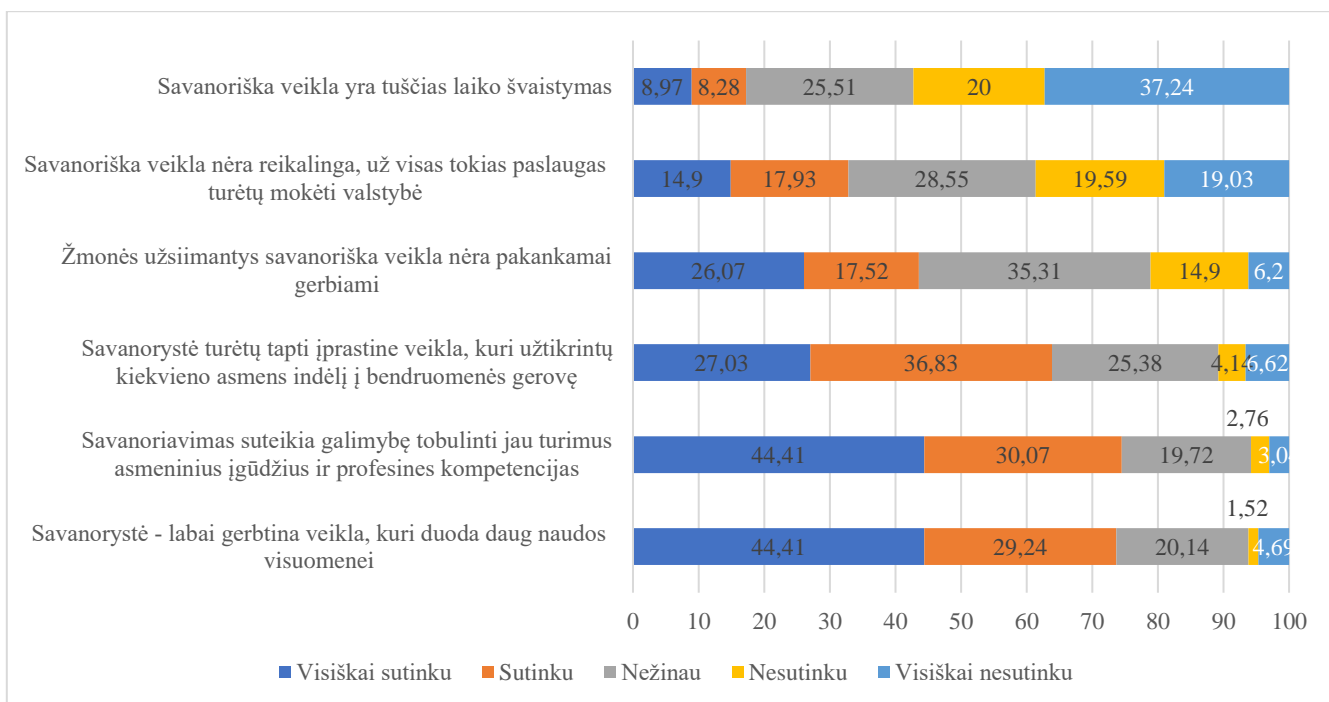
Paprašius jaunimo atstovų, dalyvaujančių savanoriškoje veikloje, detalizuoti, kiek laiko per mėnesį jie skiria savanoriškai veiklai, didžioji dalis, t.y. 25,38 proc. apklausos dalyvių teigė, skiriantys iki 4 valandų per mėnesį. Daugiau kaip 17 proc. apklaustųjų skiria 1-4 valandas per savaitę, kiti mažiau nei valandą per savaitę. Tik kiek daugiau kaip 10 proc. savanoriaujančių jaunimo atstovų skiria savanorystei 5 ir daugiau valandų (žr. paveikslą Nr. 11).

Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis

11 pav. Laikas, skiriamas savanoriškai veiklai (proc.)

Šia jaunimo apklausa taip pat siekiama identifikuoti, kokie veiksniai skatina norą tapti savanoriu arba nulemia sprendimą nesavanoriauti. Todėl pirmiausiai visų apklausos dalyvių buvo teiraujama, kaip jie bendrąja prasme suvokia savanoriškos veiklos vertę. Šie duomenys pateikti 12-ame paveiksle.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis

12 pav. Savanoriškos veiklos vertės suvokimas (proc.)

Apklausoje dalyviai teigia, kad didžiausią vertę savanorystė suteikia šiose srityse:

- „savanorystė – labai gerbtina veikla, kuri duoda daug naudos visuomenei“. Taip mano 73,34 proc. apklaustųjų, pasirinkę atsakymus „visiškai sutinku“ ir „sutinku“);
- „savanoriavimas suteikia galimybę tobulinti jau turimus asmeninius įgūdžius ir profesines kompetencijas“. Taip galvoja 74,17 proc. apklausoje dalyvių;
- „savanorystė turėtų tapti įprastine veikla, kuri užtikrintų kiekvieno asmens indėlį į bendruomenės gerovę“. Su šiuo teiginiu sutiko 63,86 proc. apklausoje dalyvavusių jaunimo atstovų.

Net 57,24 proc. apklaustųjų, pasirinkusių atsakymus „nesutinku“ ir „visiškai nesutinku“, vadovaujasi nuostata, kad savanoriška veikla nėra tuščias laiko švaistymas, 38,62 proc. jaunimo atstovų tiki, kad savanoriška veikla yra reikalinga ir už visas tokias paslaugas neturi mokėti valstybė.

Taigi pastebima, kad apklausoje dalyviai aiškiai suvokia ir identifikuoja konkrečias savanoriškos veiklos vertes tiek visuomenei, tiek asmeniui, kuris savanoriauja, bet patys aktyviai neįsitraukia į savanoriškos veiklos įgyvendinimą, neskiria pakankamai laiko savanorystei. Dėl šių priežasčių būtų aktualu identifikuoti aiškius veiksmus, lemiančius sprendimą įsitraukti arba neįsitraukti į savanorišką veiklą.

Remiantis apklausoje rezultatais, galima teigti, kad savanoriauti labiausiai jaunimą motyvuoja noras padėti kitiems. Taip teigia net 82,62 proc. apklausoje dalyvavusių asmenų, pasirinkusių atsakymus „visiškai sutinku“ ir „sutinku“. Taip pat prie labiausiai motyvuojančių veiksnių apklausoje dalyviai

išskyrė norą jaustis geriau (72,55 proc.). Norą prasmingai praleisti laisvalaikį kaip motyvuojantį veiksnį išskyrė 71,31 proc. apklaustųjų; o 68,27 proc. teigia, kad tiesiog labai tiki savanorystės idėja.

Mažiausiai motyvuojančiais veiksniais apklausos dalyviai nurodė šiuos: kaimynų ir bendruomenės paskatinimas (40,02 proc. apklaustųjų, pasirinkusių atsakymus „nesutinku“ ir „visiškai nesutinku“); darbdavio ar ugdymo įstaigos skatinimas (36,97 proc.), draugų ir bendraminčių skatinimas (31,59 proc.), šeimos skatinimas (31,31 proc.). Taip pat pažymėtina, kad jaunimo užsiimti savanoriška veikla neskatina ir nežinojimas, ką šiuo metu veikti. Taip mano 35,3 proc. apklausoje dalyvavusio jaunimo. Tad šias poveikio priemones, dažnai identifikuojamas kaip skatinančias įsijungti į savanoriškas veiklas, būtų galima įvardinti neefektyviomis ir nekuriančiomis pakankamos pridėtinės vertės.

Išanalizavus tyrimo metu gautus duomenis, galima teigti, kad tam tikri veiksniai, galimai galintys daryti įtaką sprendimui tapti savanoriu, visgi nėra paveikūs. Šiais veiksniais jaunimas įvardino išorinį raginimą, kvietimus ir reklamą. Motyvuojančiais veiksniais prisidėti prie savanoriškos veiklos tampa aukštesnio emocinio intelekto stimulai, tokie kaip: noras tobulėti, daryti gera, įgyti papildomų kompetencijų, realizuoti save visuomenei naudingoje veikloje.

Siekiant pokyčių jaunimo savanoriškos veiklos patirtyse ir norint realizuoti tikslą skatinti jaunimo savanorišką veiklą, yra aktualu nustatyti ir apibrėžti veiksnius, kurie neigiamai veikia sprendimą įsitraukti į savanorišką veiklą. 13-ame paveiksle yra pateikiami išsamūs duomenys apie priežastis, lemiančias sprendimą atsisakyti savanoriškos veiklos pasiūlymų ir galimybių.

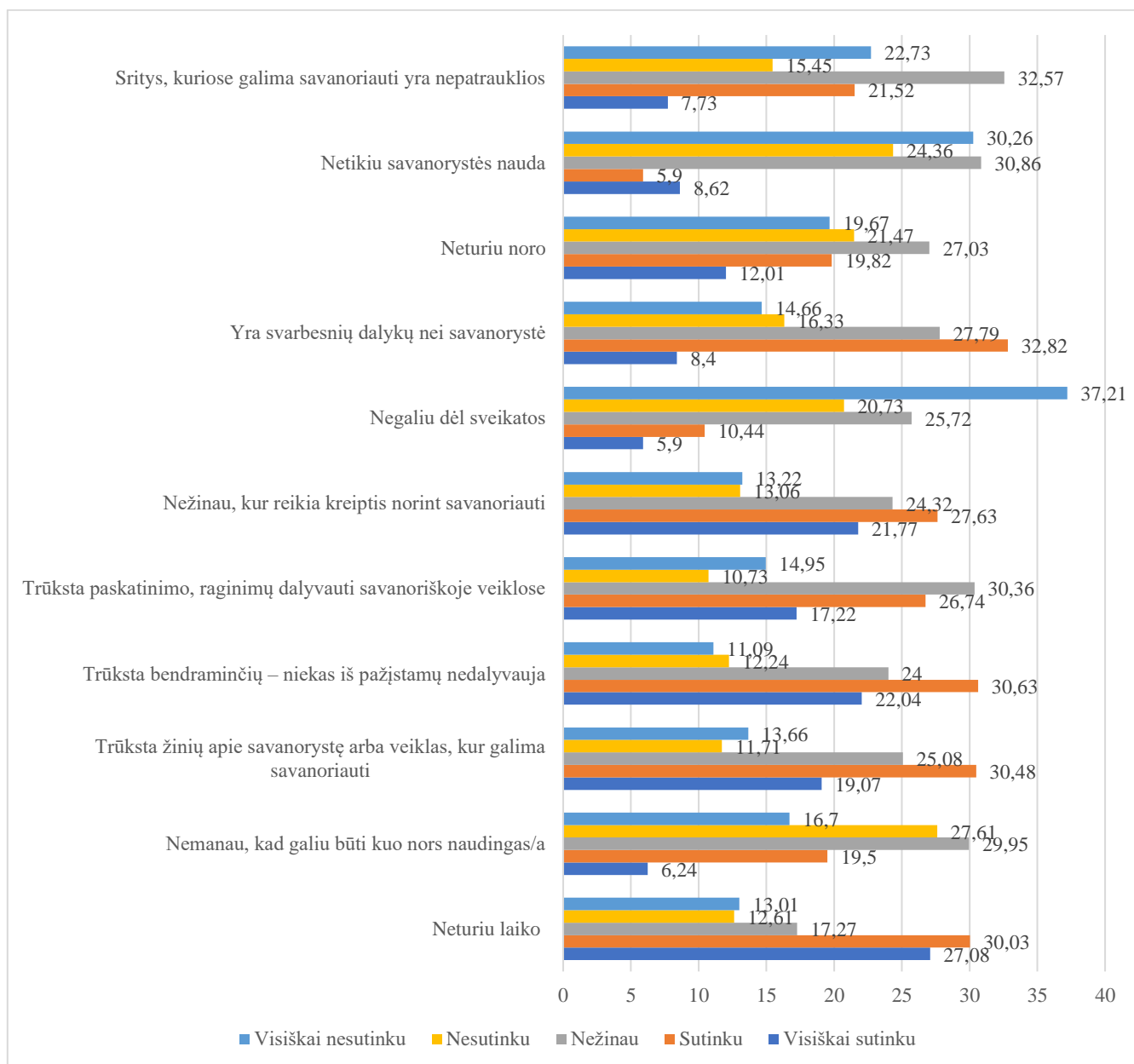
Remiantis apklausos duomenimis, galima išskirti šias pagrindines priežastis:

- bendraminčių trūkumas. Taip mano 53,8 proc. apklausos dalyvių, pasirinkusių atsakymus „visiškai sutinku“ ir „sutinku“;
- žinių trūkumas apie savanorystę arba veiklas, kur galima dalyvauti (49,55 proc.);
- laiko trūkumas (57,06 proc.);
- nežinojimas, kur galima kreiptis, jei nori savanoriauti. Šį atsakymą rinkosi 49,55 proc.

Svarbu paminėti, kad didelė dalis apklausos dalyvių tokias priežastis kaip „nemanau, kad galiu būti kuo nors naudingas/a“ (44,3 proc. jų, pasirinkusių atsakymus „visiškai nesutinku“ ir „nesutinku“), sveikatos problemos (57,95 proc.), noro neturėjimas (41,14 proc.), netikėjimas savanorystės nauda (54,62 proc.) ir sričių, kuriose galima savanoriauti, nepatrauklumas (38,18 proc.) laiko nereikšmingomis ir nedarantiomis įtakos jų sprendimams dėl dalyvavimo savanoriškoje veikloje.

Taigi, pastebima, kad nors ir vieša savanoriavimo reklama nėra jaunimą skatinantis veiksnys pradėti savanoriauti, bet informacijos trūkumas apie savanoriškos veiklos galimybes yra trukdis norintiems savanoriauti asmenims. Didžiausiais trikdžiais įvardijamas laiko trūkumas ir nežinojimas, kur

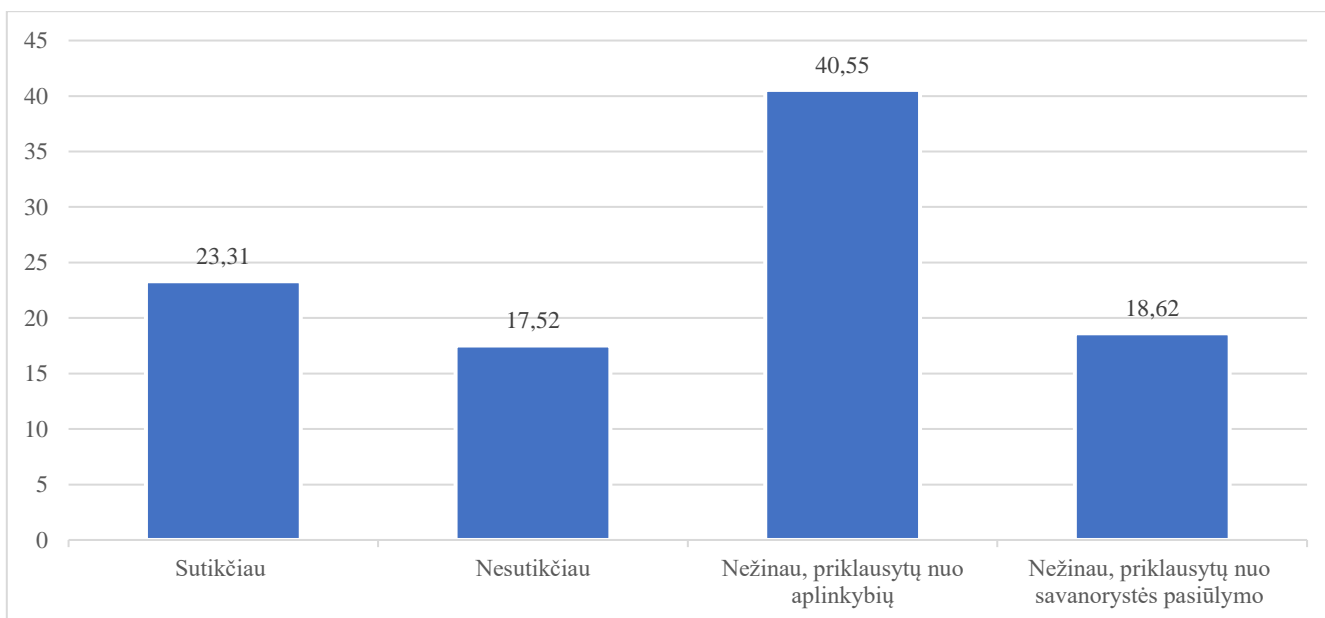
galima kreiptis. Todėl savanoriškos veiklos galimybių tinkamas viešinimas būtinas, siekiant pritraukti neapsisprendusį jaunimą savanoriškos veiklos įgyvendinimui.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis

13 pav. Veiksniai, trukdantys jungtis į savanorišką veiklą (proc.)

Aukščiau jau buvo aptarta, kad jaunimo savanoriauti nemotyvuoja išorės paskatinimai, kitų asmenų kvietimai ir raginimai. Tai patvirtina ir 14-ame paveiksle pateikti duomenys.

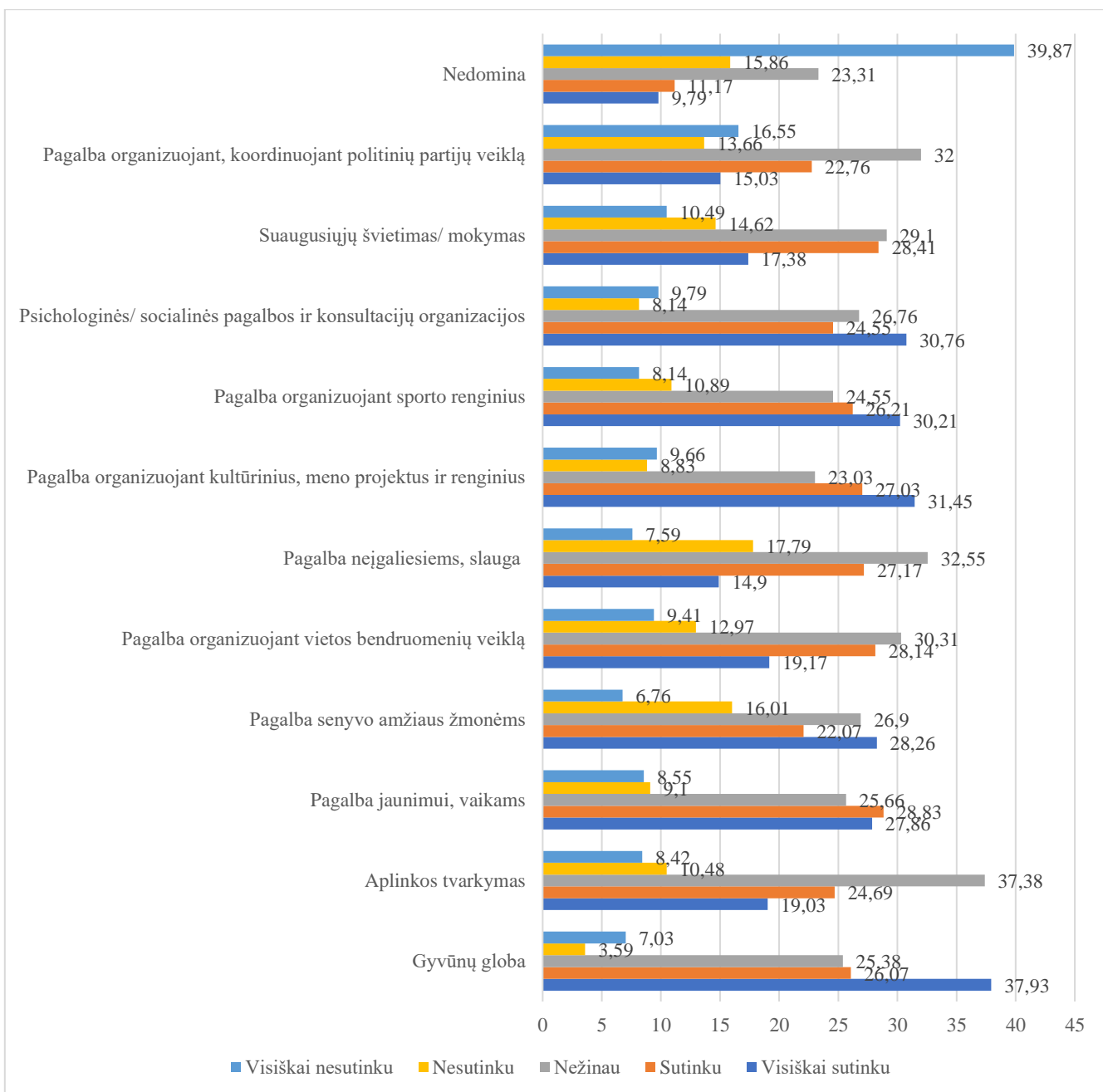
Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis

14 pav. Savanorystės pasiūlymo priėmimas (proc.)

23,31 proc. apklausos dalyvių sutiktų savanoriauti gavę pasiūlymą, tačiau didžioji dalis, t.y. 40,55 proc. apklausos dalyviai būtų labiau linkę vertinti aplinkybes nei pasiduoti kitų asmenų pasiūlymams. 18,62 proc. apklausoje dalyvavusių asmenų teigia, kad jų sprendimas priklausytų nuo pateikto pasiūlymo patrauklumo ir įdomumo. Taigi daugiau nei pusė apklausoje dalyvavusio jaunimo lieka neapsisprendę dėl pasiūlymo (ne)priėmimo. Todėl, siekiant kurti jaunimo savanorystės tradicijas Klaipėdos mieste, būtina skirti prioritetinį dėmesį tai jaunimo kategorijai, kuri nori, bet nesiryžta savanoriškos veiklos vykdymui.

15-ame paveiksle pateiktos savanoriškos veiklos sričių vertinimas jaunimo akimis, o apklausos dalyviai patraukliausiomis sritimis įvardino šias:

- gyvūnų globa. 64 proc. apklaustųjų pasirinko atsakymus „visiškai sutinku“ ir „sutinku“;
- pagalba jaunimui, vaikams (56,71 proc.);
- pagalba senyvo amžiaus žmonėms (50,35 proc.);
- pagalba organizuojant kultūrinius ir meno projektus, renginius (58,45);
- pagalba organizuojant vietos bendruomenių veiklą (47,31 proc.).

Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis

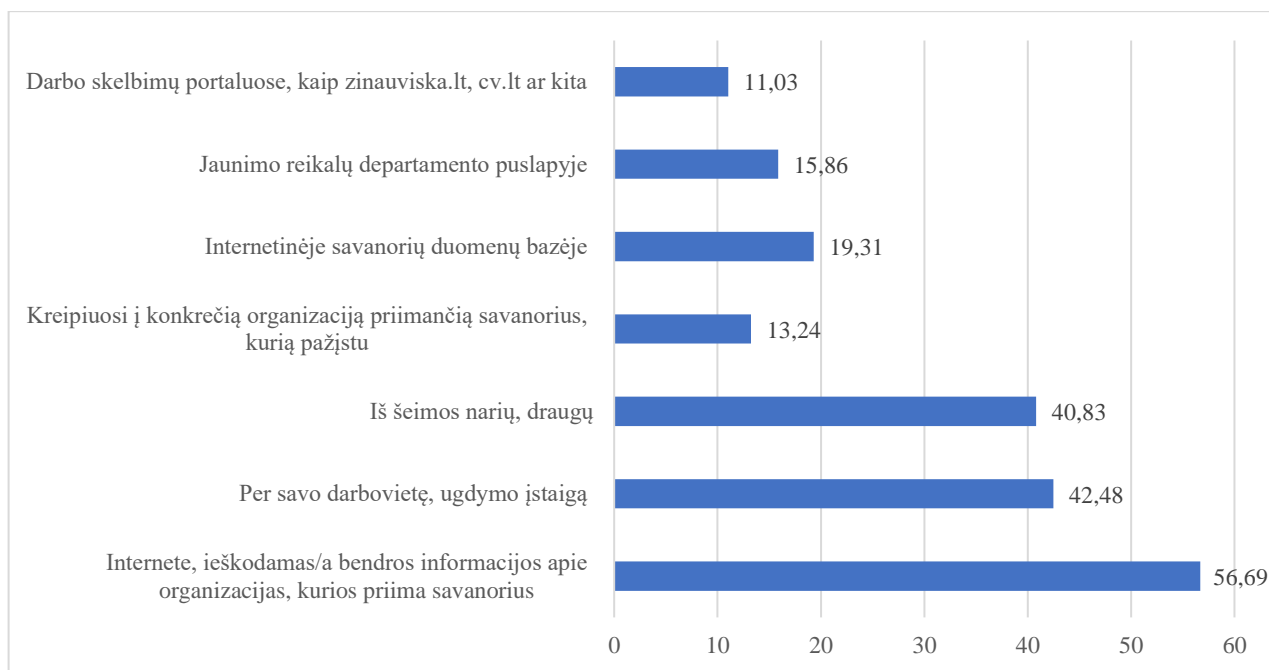
15 pav. Savanoriškos veiklos sritys (proc.)

Mažiausiai patrauklios savanoriškos veiklos sritys, apklausos dalyvių nuomone, yra šios:

- suaugusiųjų švietimas, mokymas. 25,1 proc. apklausos dalyvių pasirinko atsakymus „nesutinku“ ir „visiškai nesutinku“;
- pagalba organizuojant politinių partijų veiklą (30,21 proc.);
- pagalba neįgaliesiems, slauga (taip mano 25,38 proc. apklaustųjų).

Taigi pastebima, kad jaunimui patraukliausios savanorystės sritys yra susijusios su jaunimo užimtumo skatinimu, bendruomeninėmis veiklomis ir kultūriniais renginiais. Mažiau patrauklios savanoriavimo sritys: pagalba neįgaliesiems, senyvo amžiaus žmonėms, politinių partijų veikla. Šios sritys galimai kelia neigiamas emocijas ir veikia mažiau motyvuojančiai.

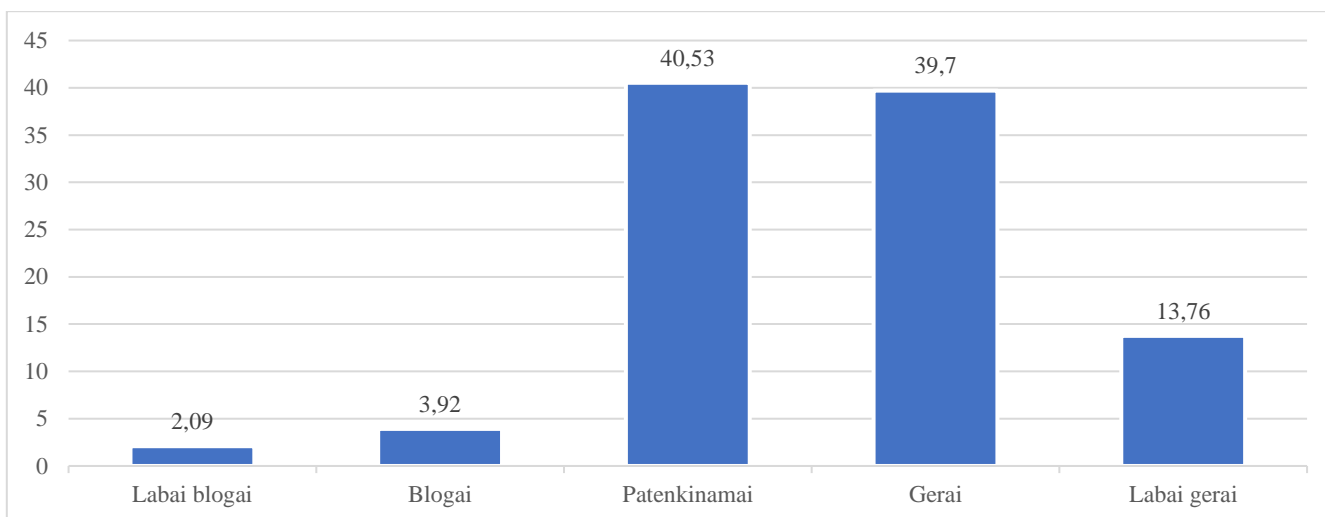
Vykdam apklauą, jaunų žmonių buvo teirujamasi, kokiais būdais juos pasiekia informacija apie savanoriškos veiklos galimybes. Šio klausimo rezultatai pateikiami 16-ame paveiksle.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis

16 pav. Informacijos šaltiniai apie savanoriškos veiklos galimybes (proc.)

Daugiau nei pusė (56,69 proc.) apklausos dalyvių įvardijo, kad apie savanoriškos veiklos galimybes geriausiai sužino iš internetinių šaltinių. 42,48 proc. apklausos dalyvių nurodė, kad apie savanorišką veiklą sužino per savo darbovietes ir ugdymo įstaigas, daugiau kaip 40 proc. – iš šeimos narių ir draugų. Vienu iš mažiausiai paveikių informacinių šaltinių apie savanoriškos veiklos galimybes galima įvardinti kreipimąsi į konkrečią organizaciją, priimančią savanorius. Šį teiginį pasirinko tik 13,24 proc. jaunimo atstovų. Tik 11,03 proc. apklausos dalyvių teigė, kad informacijos apie savanorystės galimybes ieško darbo skelbimų portaluose ar Jaunimo reikalų departamento internetiniame puslapyje.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis

17 pav. NVO aktyvumo ir indėlio į miesto gerovę vertinimas (proc.)

Apklausoje dalyvavusių asmenų pasiteiravus, kaip jie vertina nevyriausybinių organizacijų aktyvumą ir indėlį į miesto gerovės kūrimą, 40,53 proc. apklaustos dalyvių šių įstaigų veiklą įvertino patenkinamai, 39,70 proc. apklaustųjų – gerai, 13,76 proc. – labai gerai ir tik 6,01 proc. – labai blogai ir blogai. Taigi, pastebima, kad Klaipėdos jaunimo NVO vertės ir indėlio į miesto gerovės kūrimą suvokimas auga. Vis daugiau jaunimo labiau supranta ir teigiamai vertina pasiekiamus jaunimo NVO rezultatus, svarbą jaunimo politikos formavimui ir jaunimo įveiklinimui.

Apibendrinant jaunimo savanoriškos veiklos įgyvendinimą Klaipėdos mieste, pastebima, kad jaunimas nori būti reikalingas, daryti gerus darbus, tobulėti, realizuoti save naudingoje visuomeninėje veikloje, tačiau jiems trūksta padrąsinimo ir individualaus kvietimo. Norint kurti savanoriškos jaunos visuomenės tradicijas Klaipėdos mieste, būtina ieškoti naujų būdų, kaip padrąsinti vis dar abejojančius, ar prisidėti prie savanorystės jaunimo atstovus. Bendrąja prasme, Klaipėdos jaunimas tiki savanorystės svarba, neabejoja jaunimo NVO reikšme ir kuriama verte, tačiau nori iš arčiau susipažinti su veikiančiomis organizacijomis ir jų suteikiamomis savanoriavimo galimybėmis.

3.4. Vertinamųjų sričių pokyčiai: 2020 m. ir 2021 m. lyginamoji analizė

2020-aisiais metais, prasidedant regioninio projekto „Klaipėda – Europos jaunimo sostinė 2021“ veikloms, buvo atliktas užsakomasis jaunų žmonių galimybių ir įsitraukimo tyrimas Klaipėdos mieste. Tyrimo tikslas – išsiaiškinti jaunų žmonių nuomonę ir patirtį šiose piliečių dalyvavimo temose:

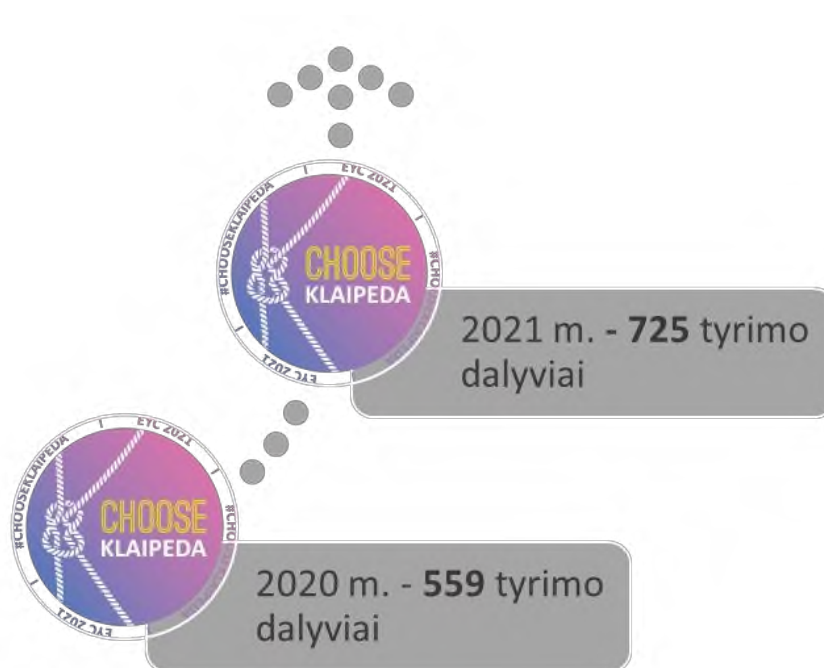
- jaunimo politika ir jos prieinamumas trimis aspektais: žinau, dalyvauju, vertinu;
- požiūris į savanorystę ir NVO sektorių.

Projektu „Klaipėda – Europos jaunimo sostinė 2021“ buvo siekiama įgyvendinti viziją „Klaipėda – atskleisto jaunimo potencialo miestas: atviras, bendradarbiaujantis, jaunimui draugiškiausias miestas Baltijos jūros regione“. Strateginis Klaipėdos miesto jaunimo politikos projektas per kelerius metus įgyvendino kompleksinę programą, sudarytą iš 9 platformų. Projekto programa suformuota pagal jaunimo identifikuotus iššūkius, svarbių problemų sprendimus ir buvo vystoma trimis pagrindinėmis kryptimis – „Veik“, „Kurk“, „Atskleisk“.

Projekto „Klaipėda – Europos jaunimo sostinė 2021“ metu į daugiau nei 200 gebėjimų ugdyti skirtų veiklų, įsitraukė nemažai jaunų žmonių, kurie organizavo ir dalyvavo renginiuose (jų buvo daugiau nei 400), užmezgė ilgalaikes partnerystes su daugiau nei 70 vietos, nacionalinių, tarptautinių organizacijų.

Todėl 2021-aisiais metais buvo nuspręsta atlikti antrąjį jaunų žmonių galimybių ir įsitraukimo tyrimą Klaipėdos mieste, siekiant identifikuoti įvykusius pokyčius po metų, įgyvendinant jaunimo politikos projekto „Klaipėda – Europos jaunimo sostinė 2021“ veiklas.

Žemiau yra pateikiami pagrindiniai jaunų žmonių galimybių ir įsitraukimo 2020 ir 2021 metų atliktų tyrimų duomenų apibendrinimai (lyginamoji analizė).

Šaltinis: sudaryta autorių pagal tyrimo duomenis

18 pav. 2020 m. ir 2021 m. jaunų žmonių galimybių ir įsitraukimo Klaipėdos mieste tyrimo dalyviai

2020-aisiais metais tyrime dalyvavo 559 tyrimo dalyviai, 2021-aisiais metais tyrimo dalyvių skaičius išaugo iki 725 jaunimo atstovų. Tiek 2020-aisiais metais, tiek 2021-aisiais metais daugiau nei 65 proc. tyrime dalyvavusių asmenų buvo moksleiviai. Todėl galima daryti prielaidą, kad jaunimo politikos formavimo ir įtraukimo į jos įveiklinimą veiksmai pirmiausiai turėtų būti pradėti nuo mokinių įtraukimo į miesto jaunimo probleminių klausimų sprendimą. Pastebima, kad vyresni jaunimo atstovai (studentai, savanoriai, jaunos šeimos) ilgainiui pradeda turėti daugiau interesų ir todėl mažiau domisi bei skiria pastangų jaunų žmonių problemų sprendimui ir politikos iniciavimui.

Toliau lyginamoji analizė yra pateikiama pagal vertinamas sritis: jaunimo politika ir savanorystė.

3.4.1. Jaunimo politika

Žinojimas apie Klaipėdoje veikiančias jaunimo ir su jaunimu dirbančias organizacijas bei jų veiklą. Daugiau kaip 60 proc. tyrimo dalyvių 2020 ir 2021 metais teigė, kad yra susipažinę su Klaipėdos mieste veikiančiomis jaunimo nevyriausybinėmis ir su jaunimu dirbančiomis organizacijomis. 2021 metais, žinančių apie Klaipėdos miesto jaunimo nevyriausybines organizacijas ir jų veiklą išaugo 10 proc. Pastebima, kad aktyvios jaunimo politikos projektinės veiklos dėka, jaunimo skaičius, kurie žino ir domisi jaunimo nevyriausybinių ir su jaunimu dirbančių organizacijų veikla Klaipėdos mieste, auga.

Susipažinimas su Klaipėdos jaunimo reikalų tarybos ir koordinatoriaus veikla. Daugiau kaip pusė tyrimuose dalyvavusių dalyvių tiek 2020-aisiais metais, tiek ir 2021-aisiais metais teigia, kad niekada nėra girdėję apie Klaipėdos jaunimo reikalų tarybos ir koordinatoriaus veiklą. Siekiant didesnės jaunimo įtraukties į jaunimo politiką, Klaipėdos miesto jaunimo reikalų tarybai ir Jaunimo reikalų koordinatoriui būtina skirti didesnę dėmesį į bendravimą su visuomene, kvietimą susipažinti, informavimą apie savo vykdomą veiklą. Remiantis tyrimo duomenimis galima teigti, kad šie jaunimą atstovaujantys dariniai veikia labai uždaroje bendruomenėje ir į probleminių klausimų sprendimą jaunimas nėra įtraukiamas.

Informacijos apie jaunimo politikos veiklas gavimo būdų patrauklumas. Remiantis 2020 m. ir 2021 m. tyrimų duomenimis, išlieka tie patys priimtinausi informavimo apie jaunimo politikos veiklas gavimo būdai, t.y. socialiniai tinklai ir plakatai viešose erdvėse. 2021 metais tarp patrauklių informacijos gavimo būdų tyrimo dalyviai išskiria ir naujienlaiškius, kurie 2020 metais nebuvo tokie populiarūs. 2020 metais ir 2021 metais mažiausiai patraukliais informacijos gavimo būdais išlieka: SMS žinutės, laikraščiai, metinės ataskaitos. 2021 metais tyrimo dalyviai teikia siūlymus, kad kuo daugiau informacijos būtų perduota per kontaktinius susitikimus, kūrybinius užsiėmimus ir fizinius renginius. Būtent ši žinutė turėtų būti išgirsta ir suprasta jaunimo reikalų tarybos atstovų ir koordinatoriaus, nes šie du dariniai, atstovaujantys jaunimo politikos įgyvendinimą Klaipėdos mieste, yra arčiausiai sprendimus

priimančių asmenų. Būtent jie vienija visas jaunimą ir su jaunimu dirbančias organizacijas bei atliepia jų poreikius ir lūkesčius.

Jaunimui aktualiausi klausimai Klaipėdos mieste. 2020-ųjų metų ir 2021-ųjų metų tyrimų dalyviai išskyrė tas pačias aktualiausias jaunimui temas, t.y. psichinė sveikata, saugus miestas, jaunimo užimtumas ir patyčios. 2021-aisiais metais daugiau kaip pusė tyrimo dalyvių papildė aktualiausių jaunimui temų sąrašą fizinės sveikatos tematika. Tam galėjo turėti įtakos ir vykusį pasaulinį pandemiją ir jos karantininius suvaržymus. Mažiau aktualūs jaunimui klausimai 2020 metais ir 2021 metais išliko tie patys: skaitmenizacija, pilietinis dalyvavimas ir Covid-19 tema.

Veiklos sričių poveikio vertinimas. 2020 metų ir 2021 metų tyrimo dalyviai vieningai identifikavo geriausiai valdomas jaunimo politikos sritis: parkų ir viešųjų erdvių prieinamumas, miesto transporto sistema, sporto ir laisvalaikio infrastruktūros prieinamumas, susisiekimo sistema su kitais miestais, šalimis, fizinės sveikatos stiprinimas, švietimo paslaugų prieinamumas. Kaip silpniausiai valdomos sritys tiek 2020 metais, tiek ir 2021 metais išliko: naktinio gyvenimo ir kitų pramogų pasiūla, aplinkosaugos ir klimato valdymo klausimai, diskriminacijos mažinimas, patyčių prevencija, psichinės sveikatos gerinimas.

Jaunimo politikos įgyvendinimo poveikio vertinimas. 2020 metais ir 2021 metais, daugiau kaip trečdalis tyrime dalyvavusių dalyvių, identifikuoja jaunimo menką susidomėjimą ir žinojimą apie jaunimo politikos klausimus Klaipėdos mieste. Daugiau kaip pusė tyrimo dalyvių, abejais tyrimo metais mano, kad jaunimo politikos srityje veikiančias asmenys turi daugiau dėmesio skirti jaunimo sveikatos (fizinės ir psichinės) klausimams, švietimo klausimų aktualizavimui. 2020 metais ir 2021 metais tyrimo dalyviai vieningai patvirtino, kad sėkminga jaunimo politika daro įtaką jauno žmogaus brandai ir sėkmingai integracijai į visuomenę.

Įsitraukimas į jaunimo politikos formuojančių darbo grupių veiklą. 2021 metų tyrime pastebimas aiškus jaunimo skaičiaus padidėjimas, kurie patvirtino, kad per pastaruosius kalendorinius metus yra dalyvavę Klaipėdos miesto savivaldybės finansuojamose iniciatyvose, projektuose ir programose. Taigi įgyvendinamos jaunimo politikos projekto veiklos, 2021 metais padėjo didesnei Klaipėdos jaunimo daliai susipažinti su nevyriausybinių organizacijų, vietos savivaldos, su jaunimu dirbančių organizacijų įgyvendinamomis jaunimo politikos veiklomis. Tiek 2020 metais, tiek ir 2021 metais daugiau nei pusė tyrimuose dalyvavusių dalyvių teigė, kad nenori dalyvauti komisijose, laikinosiose ar nuolatinėse darbo grupėse, stebėsenos komitetuose, jaunimo reikalų tarybos veiklose.

Pastebima, kad norinčiųjų jungtis į Klaipėdos miesto savivaldybės darbo grupių veiklą, kurios sprendžia jaunimo politikos klausimus regioniniu mastu, yra daugiau nei trečdalis visų 2020 metais ir

2021 metais tyrimuose dalyvavusių dalyvių. Todėl labai svarbu skirti prioritetinį dėmesį šių jaunimo atstovų įveiklinimui.

Dalinimosi informacija būdų priimtinas. 2020 metais ir 2021 metais tyrimų dalyviai teigė, kad informacija, susijusia su jaunimo politika mieste, dalintųsi dalyvaudami jaunimo renginiuose, viešuose susitikimuose ar vietos renginiuose, socialiniuose tinkluose. 2021 metais tyrimo dalyviai papildė informacijos dalijimosi būdų sąrašą, pridėdant informacijos dalijimosi formą – kreipimąsi į Jaunimo reikalų koordinatorių. Taigi pastebima, kad regioninis jaunimo politikos projektas skatina pasitikėjimo tradicijų kūrimą tarp Klaipėdos miesto jaunimo ir Jaunimo reikalų koordinatoriaus.

Tiek 2020 metais, tiek ir 2021 metais tyrimo dalyviai vieningai išskyrė mažiau priimtinas informacijos dalinimosi būdus: laiškas LR Seimo atstovaujančiam nariui, pranešimas Klaipėdos miesto savivaldybės internetiniame puslapyje, dalinimasis per aukštųjų, bendrojo lavinimo įstaigų atstovus.

3.4.2. Savanorystė

Savanorystės veikloje dalyvaujančių jaunimo atstovų skaičius. 2020 metais ir 2021 metais tyrimuose dalyvavę jaunimo atstovai pasiskirstė į tris lygias dalis. Apie 30 proc. tyrimuose dalyvavusių jaunų žmonių dalyvauja savanoriškose veiklose, dar 30 proc. – nedalyvauja ir likę 30 proc. dalyvių – nedalyvauja, bet nori dalyvauti. Taigi apžvelgus dvejų metų tyrimo rezultatus, galima daryti prielaidą, kad jaunimas stokoja žinių apie savanoriškos veiklos galimybes ir vertę, nes net trečdalis jų nėra savanoriai, bet norėtų jais tapti. Todėl būtina ieškoti būdų, kaip jaunos žmones informuoti apie šias savanorystės galimybes bei juos nukreipti naudingos visuomeninės veiklos link.

Dalyvavimo savanoriškoje veikloje reguliarumas. Tiek 2020 metų, tiek 2021 metų tyrimuose pastebimas jaunimo savanoriškos veiklos nereguliarumas. Didžioji dalis tyrimuose dalyvavusių dalyvių (apie 25 proc.) teigė, kad savanoriškai veiklai skiria iki 4 valandų per mėnesį. Tik kiek daugiau nei 8 proc. savanoriaujančių jaunimo atstovų savanorystei skiria 5 ir daugiau valandų.

Savanoriškos veiklos vertės suvokimas. Remiantis 2020 metų ir 2021 metų tyrimų duomenimis, savanoriškos veiklos vertinimas jaunimo tarpe išlieka nepakitęs. Tyrimų dalyviai sutinka, kad „savanorystė – labai gerbtina veikla, kuri duoda daug naudos visuomenei“; kad „savanoriavimas suteikia galimybę tobulinti jau turimus asmeninius įgūdžius ir profesines kompetencijas“; ir „savanorystė turėtų tapti įprastine veikla, kuri užtikrintų kiekvieno asmens indėlį į bendruomenės gerovę“. Remiantis 2020 ir 2021 metų tyrimų duomenimis, pastebima, kad išoriniai raginimai, kvietimai ir reklama apie galimybes įsitraukti į savanorišką veiklą jaunimo neskatina. Motyvuojančiais veiksniais prisidėti prie savanoriškos veiklos tampa aukštesnio emocinio intelekto stimulai: noras tobulėti, daryti gera, įgyti papildomų kompetencijų, realizuoti save visuomenei naudingoje veikloje.

Veiksniai, trukdantys jungtis į savanorišką veiklą. Remiantis 2020 metų ir 2021 metų tyrimų duomenimis, dalyviai vieningai išskiria šiuos veiksnius, trukdančius jungtis į savanorišką veiklą: bendraminčių trūkumas, žinių trūkumas apie savanorystę arba veiklas, kur galima dalyvauti, laiko trūkumas, nežinojimas, kur galima kreiptis, jei nori savanoriauti.

Savanorystės pasiūlymo priėmimas. Daugiau kaip pusė 2020 metų ir 2021 metų tyrimuose dalyvavusių dalyvių išlieka neapsisprendę dėl pasiūlymo (ne)priėmimo dalyvauti savanoriškos veiklos vykdyme. Todėl, siekiant kurti jaunimo savanorystės tradicijas Klaipėdos mieste, būtina skirti prioritetinį dėmesį tai jaunimo kategorijai, kuri nori, bet nesiryžta savanoriškos veiklos vykdymui.

Savanoriškos veiklos sritys. 2020 metais ir 2021 metais Klaipėdos jaunimo tarpe patraukliausiomis savanoriškos veiklos sritimis išliko gyvūnų globa, pagalba jaunimui ir vaikams, pagalba senyvo amžiaus žmonėms. 2021 metais patraukliausių savanoriškų veiklų sąrašą papildė pagalba organizuojant kultūrinius ir meno objektus. Daugiau nei pusė tai patvirtinusių 2021 metų tyrimo dalyvių įrodo, kad strateginis jaunimo politikos projektas “Klaipėda – Europos jaunimo sostinė 2021“ sėkmingai diegė jaunimo savanorystės tradicijas, prisidedant prie jaunimo kultūrinių ir meno projektų įgyvendinimo.

2020 metais ir 2021 metais mažiausiai patrauklios savanoriškos veiklos sritys, tyrimų dalyvių nuomone, išliko šios: suaugusiųjų švietimas, mokymas, pagalba organizuojant politinių partijų veiklą, pagalba neįgaliesiems, slauga.

NVO aktyvumo ir indėlio į miesto gerovę vertinimas. 2021 metais 20 proc. tyrimo dalyvių teigė labiau tikintys NVO kuriama verte miesto gerovei nei 2020 metais. 2021 metais paaugo labai gerai ir gerai vertinančių jaunimo NVO veiklą, bei 8 proc. sumažėjo vertinančių blogai, labai blogai NVO veiklą. Tai įrodo, jog įgyvendinamas EJS2021 projektas skatina kurti pasitikėjimo ir vertės suvokimo tradicijas Klaipėdos mieste veikiančiomis nevyriausybinėmis organizacijomis.

4. MOKSLINĖ DISKUSIJA

Aptariant piliečių dalyvavimo tendencijas ir iššūkius regionuose bei šalies mastu, siūloma atsižvelgti į lytiškumo klausimą. Yra svarbu užtikrinti lygias galimybes tiek moterims, tiek vyrams įsitraukti į viešuosius valstybės procesus, jų įgyvendinimą ir kūrimą. Moterų trūkumas politinio dalyvavimo, sprendimų priėmimo, strateginio planavimo bei vadovavimo srityse pastaruoju metu yra viena aktualiausių mokslinių tyrimų sričių ne tik Europos Sąjungoje, pasaulyje, bet ir Lietuvoje. Pilietinis dalyvavimas, įtaka ir sprendimų priėmimas – tai sritys, išskiriamos kaip „vyriškas“ profesinis laukas, todėl moterims įgyti politinio poveikio kompetencijas ir lygiaverčiai su vyrais dalyvauti sprendimų priėmime yra ypač sunku (Šidlauskienė, 2009). Šiuolaikinėje demokratinės visuomenės dermėje, užtikrinant piliečių dalyvavimo būdus, skatinant visuomenę tapti pilietine ir aktyvia savo viešosios gerovės kūrėja, būtinas visų gyventojų įsitraukimas (tiek vyrų, tiek moterų). Vietos ir nacionaliniu lygmeniu turi būti užtikrinamas vienodas skirtingų lyčių interesų atstovavimas. Lygiavertiškas moterų ir vyrų piliečių dalyvavimas priimant, įgyvendinant viešuosius sprendimus nėra tik paprastas socialinis teisingumas, užtikrinantis konstitucines asmens teises. Tai yra pamatas, siekio kurti viešosios valdžios ir visuomenės tinklaveiką, užtikrinti lyčių pusiausvyrą pamatas.

Apie lygias piliečių dalyvavimo galimybes lytiškumo principu pasaulyje tyrinėja ir kalba daugelis valstybių mokslininkų. Z. Lva ir R. Yangb (2018) nustatė, kad šalyse, kuriose moterų įsitraukimas į piliečių dalyvavimo veiklas yra didesnis, korupcija šiose šalyse yra mažesnė. H. Khelghat-Doost ir S.S ibly (2020) identifikuoja problemą, kad daugelio pasaulio šalių moterų susiduria su ribotomis aktyvaus piliečių dalyvavimo galimybėmis, lyginant su vyrų galimybėmis, kas suponuoja moterų aktyvų dalyvavimą viešuosiuose valstybės procesuose mažiau svarbiu. A. Ko, M. Win Tin, E.E. Phyo, B. Thulayphaw ir Z.Z. Moe Nyo (2020) atlikto tyrimo metu identifikavo moterų mažėjančio įsitraukimo į piliečių dalyvavimo veiklas motyvus: tai visuomenės moterų traktavimas kaip „silpnoji lytis“ ir tradicinių dirbtinių kliūčių sudarymas, moterims aktyviai dalyvauti pilietinių sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo procesuose.

Atliktas Klaipėdos miesto jaunimo įsitraukimo į piliečių dalyvavimo veiklas tyrimas, aiškiai identifikavo piliečių dalyvavimo problemines sritis, kurios gali būti tolimesnių tyrimų objektai: jaunimo dalyvavimo savanoriškoje veikloje naudos suvokimas; vyrų ir moterų motyvų, dalyvaujant piliečių dalyvavimo veiklose paieškos; jaunimo įsitraukimo į viešųjų procesų įgyvendinimą tendencijos ir pokyčiai; vietos valdžios iniciatyvumas nusimatant konkrečius veiksmus, integruojant jaunimą į piliečių dalyvavimo veiklas. Atliktas tyrimas prisideda prie tarpdisciplininių tyrimų vystymo (psichologija, edukologija, sociologija), o jų rezultatai yra reikšmingi socialiniams mokslams siekiant išryškinti

jaunimo įsitraukimo piliečių dalyvavimo veiklose, politikoje, savanorystėje, socialinius ir ekonominius privalumus ir naudas, be to, numatant išryškėjusių problemų valdymo sprendimus.

Remiantis tyrimo metu gautais duomenimis, galima teigti, kad tiek jaunimo reikalų taryba, tiek jaunimo reikalų koordinatorius turėtų imtis nuoseklių veiksmų, didinančių jų veiklos žinomumą, prieinamumą jaunimui. Šie duomenys galimai atskleidžia, kad abu dariniai, įsteigti Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos struktūroje, dirba labai uždaroje bendruomenėje. Siekiant didesnės jaunimo įtraukties į jaunimo politikos formavimą bei įgyvendinimą Klaipėdos mieste, yra svarbu imtis veiksmų, skatinančių artimesnį jaunimo bendruomenių bendradarbiavimą su jaunimo reikalų taryba ir jaunimo reikalų koordinatoriumi. Galima daryti prielaidą, kad toks jaunimo pasyvus dalyvavimas jaunimo politikos formavime, sudaro prielaidas nerasti tapatumo su savo miestu, nekurti jame ateities, neinicijuoti jaunimui svarbių sprendimų ir pan.

Siekdami *detalesnio tyrimo problemos ar panašių problemų išsprendimo laipsnio*, rekomenduotume praplėsti tyrimo imties geografią (tuo pačiu ir tyrimo imtį) įtraukiant ir kitus Lietuvos miestus. Be to, tyrimo ištirtumo gylis ir plotis išsiplėstų, jei būtų galimybė vykdyti atskirus tyrimus tiriant jaunimo įsitraukimo į piliečių dalyvavimo veiklas motyvus ir rezultatus; identifikuojant piliečių dalyvavimo aktyvumą pagal lytiškumą. Taip pat siūloma šį tyrimą atlikti kiekvienais metais, siekiant identifikuoti konkrečiai Klaipėdos regiono jaunimo situaciją piliečių dalyvavimo kontekste, atlikti lyginamąją analizę, įvertinti pokytį ir gautų rezultatų sąsajas su vietos savivaldos numatomų piliečių dalyvavimo aktyvinimo veiksmų plano rezultatais.

IŠVADOS

1. Remiantis 2020-ųjų ir 2021-ųjų metų tyrimų duomenimis, pastebimas augantis jaunimo domėjimasis Klaipėdos mieste veikiančiomis jaunimo nevyriausybinėmis organizacijomis. Tačiau vis dar nedidelė dalis tyrimo dalyvių pripažįsta, kad yra susipažinę su vykdoma jaunimo reikalų tarybos ir jaunimo reikalų koordinatoriaus veikla. Siekiant kurti ir įgyvendinti realius jaunimo poreikius atliepiančią jaunimo politiką mieste, būtina juos įveiklinti į šiuolaikinius piliečių dalyvavimo būdus: sprendimų priėmimo, planų kūrimo ir vystymo procesus, nes tik pats jaunimas, kuriantis ateities jaunimo politikos gaires, gali pasiekti realaus proveržio ir pokyčio. *Tyrime dalyvavęs jaunimas patvirtino, kad nori dalyvauti piliečių dalyvavime ir jaunimo politikos formavime, bet tai daryti nori aktyviai: diskutuojant ir ieškant konsensuso, inicijuojant ir įgyvendinant inovatyvius sprendimus. Todėl vietos savivaldai, jaunimo nevyriausybinėms organizacijoms, su jaunimu dirbančioms organizacijoms būtina pereiti iš deklaratyvaus jaunimo politikos formavimo ir įgyvendinimo etapo į dalyvaujamąjį bendradarbiavimą, kada kuriami ilgalaikiai ir perspektyvūs bendradarbiavimo tinklai ir užtikrinami šiuolaikiniai piliečių dalyvavimo būdai.*

2. Tyrimuose dalyvavęs jaunimas aiškiai ir vieningai identifikuoja savanorystės svarbą jauno žmogaus gyvenime ir jaunimo politikos įgyvendinime, kaip vieną iš aktyviausiai taikomų, tiesioginių piliečių dalyvavimo būdų. Tyrimo dalyviai pripažino, kad savanoriška veikla skatina tobulėti, suteikia naujų įgūdžių, įprasmina laisvalaikį, kuria bendrą visuomenės gerovę. Jauno žmogaus savanoriška veikla suprantama kaip socialinio augimo terpė, kuri prisideda ir prie ekonominio regiono vystymo. Tačiau vis dar pastebima aiški problema – didelė dalis jaunimo nesiryžta imtis savanoriškos veiklos įgyvendinimo. Informacijos trūkumas apie galimas savanoriavimo vietas, asmeninio kvietimo ir raginimo nebuvimas, darbdavių požiūrio pokytis į savanorišką veiklą – tai vienos iš pagrindinių priežasčių, dėl ko jaunimas lieka pasyvus. *Todėl siekiant prioretizuoti savanorystės idėją jaunimo tarpe, būtina kurti motyvuojančią tinklaveiką, kurioje aktyvų mentorius vaidmenį prisiimtų vietos savivalda, bendrojo lavinimo, aukštosios mokyklos, jaunimo nevyriausybinės organizacijos bei su jaunimu dirbančios organizacijos. Siekiant skatinti piliečių dalyvavimo būdo, savanoriškos veiklos, tradicijos integracija į socialinį, ekonominį ir kultūrinį regiono gyvenimą, būtina išsikelti prioritetinius tikslus ir veiksmų rodiklius, kurie padėtų siekti jaunimo savanorystės augimo rezultatų.*

LITERATŪRA

1. Bernotienė, M. (2010). *Piliečių dalyvavimas sprendimų priėmimo procese: sąvoka ir esmė. Viešasis valdymas* (red. Smalskys V.). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
2. Bryer, T. A., Prysmakova-Rivera, S. (2018). *Poor Participation – Fighting the Wars on Poverty and Impoverished Citizenship*. United States of America: Lexington books. Prieiga internete: <https://books.google.lt/books?id=i8BIDwAAQBAJ&lpg=PR5&dq=Thomas%20%20Bryer&lr&hl=lt&pg=PP1#v=onepage&q&f=false>
3. Commission of The European Communities (2001). *European Governance A White Paper*. Prieiga internete https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_01_10
4. Čepaitė, V. (2013). *Švietimo problemas analizė. Pilietinio ugdymo įgyvendinimo politika: tikslai, priemonės, rezultatai*. Vilnius. Prieiga internete <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/07/Pilietinio-ugdymo-igyvendinimo-politika.pdf>
5. Democracy Index 2021 (2022). *The China challenge. The Economist Intelligence Unit Limited*. Prieiga internete <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2021/>
6. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) (2020). *Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions. Catching the Deliberative Wave*. Prieiga internete <https://www.oecd.org/gov/innovative-citizen-participation-and-new-democratic-institutions-339306da-en.htm>
7. Europos jaunimo strategija 2019-2027. Prieiga internete https://youth.europa.eu/strategy_lt
8. Europos Komisija (2020). *Europos Sąjungos pilietybės ataskaita*. Prieiga internete https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/eu-citizenship/eu-citizenship_lt
9. Europos Komisija (2017). *White Paper on the Future of Europe. Reflections and scenarios for the EU27 by 2025*. Prieiga internete https://ec.europa.eu/info/future-europe/white-paper-future-europe_en
10. Europos vietos savivaldos chartija (1985). Prieiga internete <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.48874>
11. Guogis, A., Svirbutaitė-Krutkienė, G. (2020). Gerovės valstybės sampratos ir matavimų problemos. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 25(1), 9-26. Prieiga internete <https://doi.org/10.7220/2029-5820.25.1.1>
12. Jančaitytė, R. (2011). Pilietinės visuomenės vaidmuo priimant šeimos politikos sprendimus. *Socialinis darbas*, 10(2), 289-300.

13. Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (2010). Jaunimo politika Lietuvoje. Prieiga internete: https://jra.lt/uploads/jaunimo_re-a_lietuvoje.pdf
14. Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (2020). *Draugiškos jaunimui savivaldybės rekomendacijos*. Prieiga internete <https://jrd.lt/jaunimo-politika/savivaldybese/draugiska%20savivaldybe>
15. Kazlauskaitė-Markelienė, R. (2008). *Pilietinis ugdymas ir Lietuvos kariuomenė: raida, realybė ir perspektyvos*. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija.
16. Kėrytė, Ž. (2010). Pilietiškumo konstravimas globalumo kontekste: NVO vaidmens kaita Lietuvoje. *Kultūra ir visuomenė. Socialinių tyrimų žurnalas*, 1(2), 67-83. Prieiga internete <http://culturesociety.vdu.lt/wp-content/uploads/2011/01/4.-%C5%BDivil%C4%97-K%C4%97ryt%C4%97-Construction-of-Citizenship-in-a-Global-Context-The-Change-of-NGOs%E2%80%99-Role.pdf>
17. Khelghat-Doost, H., Sibly, S. (2020). The Impact of Patriarchy on Women's Political Participation. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 10(3), 396–409. Prieiga internete <https://pdfs.semanticscholar.org/9484/a53752319ef481273128f7d6619b1b878aec.pdf>
18. Ko, A., Win Tin, M., Phyo, E. E., Thulayphaw, B., Moe Nyo, Z. Z. (2020). *Gender differences in civic engagement among the youth attending yangon university of economics*. Prieiga internete <https://idl-bnc-idrc.dspacedirect.org/bitstream/handle/10625/60521/b6366640-7349-4a95-8c37-3ceb31db17c8.pdf>
19. *Komisijos Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dėl Europos demokratijos veiksmų plano* (2020). Briuselis. Prieiga internete <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52020DC0790>
20. Lietuvos jaunimo organizacijų taryba (2020). *Jaunimo į(si)traukimo Lietuvoje galimybių analizė*. Prieiga internete <https://jrd.lt/informacija-dirbantiems-su-jaunimu/informacija-apie-jaunima/tyrimai/Jaunimo-%C4%AFtraukimo-Lietuvoje-galimybi%C5%B3-analiz%C4%97-2020.pdf>
21. Lietuvos jaunimo organizacijų taryba (2020). *Jaunimo organizacijų veikla ir jų atstovavimas savivaldybių lygmeniu Lietuvoje*. Prieiga internete <https://jrd.lt/informacija-dirbantiems-su-jaunimu/informacija-apie-jaunima/tyrimai/LiJOT-tyrimas-JO-SJOT-IR-JRT-2020.pdf>
22. *Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“*. Prieiga internete <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425517?positionInSearchResults=1&searchModelUUID=43a9000b-6bb2-4eea-8f11-a0dfda40d316>

23. Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume. Prieiga internete <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA/asr>
24. Lietuvos Respublikos nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymas, 2013, Nr. XII-717.
25. Lietuvos Respublikos piliečių įstatymų leidybos iniciatyvos įstatymas, 1998, Nr. VIII-1003. Suvestinė redakcija nuo 2020-02-01. Prieiga internete <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.69953>
26. Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymas, 2011, Nr. XI-1500. Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.314C413DE28C>
27. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-65 „Dėl Nacionalinės jaunimo politikos 2022 metų veiksmų plano patvirtinimo“. Prieiga internete <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/62836fd17fb211ecb2fe9975f8a9e52e?jfwid=kjtir9fu5>
28. Lietuvos Respublikos susirinkimų įstatymas, 1993, Nr. I-317. Suvestinė redakcija nuo 2022-04-21 iki 2022-12-31. Prieiga internete <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5644/XBnKEGMBic>
29. Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymas, 2012, Nr. XI-2220. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.433088/GXWdhklGh>
30. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 1994, Nr. I-533. Suvestinė redakcija nuo 2022-07-12 iki 2022-12-31. Prieiga internete <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5884/HMUvFPEYTC>
31. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija (2019). *Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“*. Rodiklių įgyvendinimo apžvalga. Prieiga internete https://lrv.lt/uploads/main/documents/files/4_%20LT2030%20rodikliu%20apzvalga_2019-01-14.pdf
32. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2021). *Kodėl svarbu dalyvauti?* Prieiga internete <https://epilietis.lrv.lt/kodel-svarbu-dalyvauti>
33. Lva, Z., Yangb, R. (2018). Does women’s participation in politics increase female labor participation? Evidence from panel data analysis. *Economics letters*, 170, 35-38. Prieiga internete <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0165176518301861>
34. Mattijssen, T. J. M., Buijs, A. A. E., Elands, B. H. M., Arts, B. J. M., van Dam, R. I., Donders, J. L. M. (2019). The Transformative Potential of Active Citizenship: Understanding Changes in Local Governance Practices. *Sustainability*, 11(20): 5781. <http://dx.doi.org/10.3390/su11205781>
35. Michels, A. (2011). Innovations in democratic governance: how does citizen participation contribute to a better democracy? *International Review of Administrative Sciences* 77(2), 275–293. <https://doi.org/10.1177/0020852311399851>

36. Nabatchi, T., Leighninger, M. (2015). Public Participation for 21st Century Democracy. *Public Integrity*, 19, 96-99. Prieiga internete <https://doi.org/10.1080/10999922.2016.1200413>
37. Nevyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centras (2018). *Pasitikėjimas nevyriausybinėmis organizacijomis. Reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa*. Prieiga internete http://www.3sektorius.lt/docs/Visuomenes_pasitikejimas_NVO_2018_2019-01-16_21:53:51.pdf
38. Novikovas, A. (2005). Vietos savivaldos esmė ir paskirtis visuomenėje. *Jurisprudencija*, Nr. 77(69), 58-64. Prieiga internete <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2951>
39. Paplauskienė, A. (2021). Savanorystė, kaip žmogiškasis išteklius, teikiant viešąsias socialines paslaugas savivaldybėje. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 51 (1), 31–47. Prieiga internete <https://www.zurnalai.vu.lt/jaunuju-mokslininku-darbai/article/view/23859/23936>
40. Petrauskaitė, A., Kazlauskaitė-Markelienė, R. (2018). *Pilietinio tapatumo dilemos*. Vilnius, Lietuvos Respublikos Seimas.
41. Petrauskienė, R., Žilinskas, G. (2013). Informacinių technologijų įtaka politiniam dalyvavimui: interneto skverbties ir rinkėjų aktyvumo tendencijos Lietuvoje. *Viešoji Politika ir administravimas*, 12(1), 50–64. Prieiga internete <https://repository.mruni.eu/handle/007/10584?show=full&locale-attribute=lt>
42. Petukienė, E., Tijūnaitienė, R. (2007). *Visuomenės dalyvavimas šiuolaikiniame viešajame valdyme*. Mokomoji knyga. Vilnius.
43. Pilietinės visuomenės institutas (2015). *Valdžios ir nevyriausybinių sektorių bendradarbiavimo viešosios politikos sprendimų priėmimo procese stiprinimas*. Vilnius. Prieiga internete http://www.civitas.lt/wp-content/uploads/2015/08/VRM-tyrimo-ataskaita_final.pdf
44. Plepytė-Davidavičienė, G. (2020). Laimė ir pilietinis aktyvumas Lietuvoje. *Sociologijos. Mintis ir veiksmai*, 2 (47), 62–82. Prieiga internete <https://www.zurnalai.vu.lt/sociologija-mintis-ir-veiksmai/article/view/26242/25649>
45. Ranonytė, A. (2006). *Lietuvos moksleivių pilietiškumo nuostatų formavimasis ir raiška* (daktaro disertacija). Kaunas. Prieiga internete <https://www.zurnalai.vu.lt/acta-paedagogica-vilnensia/article/download/9708/7529/>
46. Riekašius, R. (2011). *Politinis dalyvavimas: samprata ir tipologija*. Klaipėda.
47. Sakalauskiene, J., Celešienė, E. (2015). Jaunimo politika sumanosios socializacijos kontekste. *Socialinis ugdymas*, 40(1), 6-24. Prieiga internete <https://doi.org/10.15823/su.2015.31>
48. Spurga, S. (2012). *Demokratija ir pilietinė visuomenė nacionalinėse valstybėse ir Europos Sąjungoje: vidurio ir rytų Europos demokratizacija*. Monografija. Vilnius.

49. Šakalinė, E., Ruškienė, I., Jucevičienė Ž. (2021). Jaunų žmonių galimybių ir įsitraukimo tyrimas Klaipėdos mieste. Tyrimo ataskaita. Klaipėda.

50. Šidlauskienė, V. (2009). Moterų politinės socializacijos projekcijos savivaldos tarybų rinkimuose. *Lyčių studijos ir tyrimai*, 7, 17-33. Prieiga internete <https://epublications.vu.lt/object/elaba:6110083/>.

51. Tijūnaitienė, R., Damkuvienė, M. (2010). Visuomenės dalyvavimo koncepcijos: teorinė prieiga. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 1(17), 125–132. Prieiga internete <https://epublications.vu.lt/object/elaba:6107057/>

52. Transparency International Lietuvos skyrius (2021). *Dalyvaujamas biudžetas Lietuvos savivaldybėse*. Prieiga internete <https://www.transparency.lt/wp-content/uploads/2021/10/Dalyvaujamas-biudzetas-Lietuvoje.pdf>

53. Transparency International Lietuvos skyrius (2022). *Kas yra dalyvaujamas biudžetas?* Prieiga internete <https://www.transparency.lt/dalyvaujamasbiudzetas/>

54. *Visuomenės dalyvavimo vadovas* (2018). Prieiga internete http://sena.bef.lt/fileadmin/Publications/Visuomenes_dalyvavimo_vadovas_2008.pdf

55. *World Value Survey* (2021). Prieiga internete <https://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>

56. VšĮ Europos namai (2020). *Bendruomeninės ir savanoriškos veiklos Lietuvoje tyrimas*. Prieiga internete [http://www.3sektorius.lt/docs/Bendruomenine%CC%87sirsavanoris%CC%8CkosveiklosLietuvojetyrimas\(1\)_2020-12-04_10:44:47.pdf](http://www.3sektorius.lt/docs/Bendruomenine%CC%87sirsavanoris%CC%8CkosveiklosLietuvojetyrimas(1)_2020-12-04_10:44:47.pdf)

SMK

www.smk.lt